

BEW.

V12 PAR.41

Revised

1984-07-01

HUHUDI YOUTH ORGANISATION MEETING.
(IN TSWANA) *Sotha*

SPEAKERS:

HOFFMAN GALENG (CHAIRMAN)

OUPA TEKERE MONARENG

JOMO KHASU

→ AUBREY MOKOENA (ACC. NO. 5) *NB*

→ TERROR LEKOTA *pub-p-3* } *NB*

TSHIDISO

IMPORTANT ORGANISATIONS, PEOPLE AND OCCASIONS MENTIONED:

A.N.C. (1, 8, 13, 16)

MANDELA (1, 3, 5, 7, 8, 13, 15)

SISULU (1, 15)

FREEDOM CHARTER (1, 3, 6, 7, 12)

1955, KLIPTOWN (6, 12)

U.D.F. (7, 13, 14, 15, 16)

RELEASE MANDELA CAMPAIGN (7, 17)

SWART, GEEL, ROOI (10)

UMKHONTO WE SIZWE (13, 14)

ASSESSOR

C O R R E C T I O N S

I, ABIE ABRAM MAHLANGU, am a Senior Interpreter in the Department of Justice and I am stationed at the Magistrates' Courts in Johannesburg.

I was requested by the Attorney-General for the Transvaal to check the transcript of this recording against the tape/cassette and bring about any corrections, if any.

I did this to the best of my ability and consequently additions are now being made of the following pages :-

Page 25 - after line 32;

Page 36 - after line 3;

Page 36 - after line 21;

Page 44 - after line 19;

Page 53 - after line 22.

A.A. MAHLANGU

OPMERKINGS

1. Hierdie is 'n transkripsie van die betrokke vergadering. Die transkripsie is so akkuraat as moontlik en is so ver as moontlik woordeliks korrek.
2. Verskillende sprekers kon van mekaar uitgeken word op die opnames en hulle word binne die transkripsie aangedui.
3. Woorde, sinsdele of sinne wat heeltemaal onverstaanbaar is, byvoorbeeld weens swak opname, geraas of waar sprekers gelyk praat, word aangedui met stippellyne, die woorde "inaudible" en "indistinct".
4. Agtergrond geluide en enige ander moontlike kommentaar, word tussen hakies aangedui, indien dit baie opvallend is.
5. 'n Vraagteken in hakies na 'n naam en/of 'n woord in hakies, dui 'n mate van onsekerheid aan.
6. Die transkripsies is van heropnames van die oorspronklike bande gemaak.
7. Tellernommers word aan die kantlyn aangebring om die opsporing van spesifieke gedeeltes te vergemaklik. Die nommers stem nie noodwendig presies ooreen nie maar is 'n genoegsame hulpmiddel.
8. Vertalings deur amptelike hoftolke word aan die agterkant aangebring met die nodige bladsy en tellernommers om vergelyking te vergemaklik.

page 36 - after line 21;

MABURU - SIWABULALA MABURU
WASHO THAMBO SIWABULALA AMABURU
WASHA MVULA SIWABULALA AMABURU
WASHO THAMBO SIWABULALA MABURU
WASHA MVULA SIWABULALA AMABURU
WASHO THAMBO SIWAVULALA AMABURU

Page 36 - after line 3;

"That is the reality of the situation."

Page 44 - after line 19;

VERTALING:

WAT HET ONS GEDOEN ?
WAT HET ONS GEDOEN ?
WAT HET ONS GEDOEN ?
WAT HET ONS GEDOEN ?
HMM HMM HMM
HMM HMM HMM
HMM HMM HMM
HMM HMM HMM

Page 53 - after line 22.

BOERE - ONS MAAK DIE BOERE DOOD
SO HET THAMBO GESÊ, ONS MAAK DIE BOERE DOOD
GEEN REËL, ONS MAAK DIE BOERE DOOD
SO HET THAMBO GESÊ, ONS MAAK DIE BOERE DOOD
GEEN REËL, ONS MAAK DIE BOERE DOOD
SO HET THAMBO GESÊ, ONS MAAK DIE BOERE DOOD

(THIS SONG WAS STARTED BY THE SPEAKER).

Page 25 - after line 32;

SENZENI NA SENZENI NA ?
SENZENI NA SENZENI NA ?
SENZENI NA SENZENI NA ?
SENZENI NA SENZENI NA?
HMM HMM HMM
HMM HMM HMM
HMM HMM HMM
HMM HMM HMM
HMM HMM HMM

Huhudi Youth Vergadering op 1984-07-01 te Vryburg Gemeenskapsaal.

JOMO :

Trial ya rivinia, ba ne bale mo teng ga ditoronko, ba santse ba le mo teng ga ditoronko,

OUPA :

Fourty years ago, (40 years)

JOMO :

Dijara di 40 jaaka ke bua le wena gompijeno.

OUPA :

According to international standard of Justice,

JOMO :

Go ya ka molaong, wa lefatshe lotlhe wa tshiamo.

OUPA :

All this people should have been released.

JOMO :

Batho botlhe, go ya molaong o, ba ne ba Tshwanetse ba kabo ba kgolotswe gompijeno.

OUPA :

Because the law,

JOMO :

Ka ga mo, molao wa re,

OUPA :

Internationally,

JOMO :

Lefatshe ka bophara,

OUPA :

People should only ^{serve} ~~protect~~ 20 years of their life to serve a life sentence.

JOMO :

Batho ba tshwabetse ba dule mo kgolegelong, dingwaga dile 20, gore gotwe ba dutse botshelo jwa bone jotlhe mo kgolegelong.

OUPA :

So it is important that people should know this Pathetic Situation.

JOMO :

Goa tlhokega gore batho ba tlhaloganye ka maemo a utlwisang botlhoko a,

OUPA :

We should also remember that, the history of this Comrade's is great.

JOMO :

Re gakologele gore tota history ya bakaulengwe ba, ba rona, ke history e re senkitla re e lebala, ke history e botlhokwa thata mo go rona.

OUPA :

So it was not an accident that they have join this struggle.

JOMO :

Ka gore ga se ka phoso ba iphitlhetse ba le mo kgaratlhong gatlhano le apartheid.

OUPA :

They join the struggling when they were very young.

JOMO :

Ba ile ba tsena mo kgaratlhong e santsane e le batsha.

OUPA :

You remember in 1944.

JOMO :

Re gakologelwa ka ngwaga e, e setseng e biditswe eo,

OUPA :

When the ANC Youth league was formed.

JOMO :

Ha mokgatlo wa batsha wa mokgatlo o setseng o biditswe o,

OUPA :

MANDELA, Sisulu.

JOMO :

Bo-rre ba babedi bao,

OUPA :

Were young people, who was prepared to change the ^{STRATEGY} struggle of the ANC.

JOMO :

E ne e le batsha bane batla ka matlhaga-tlhaga a, go leka go tsenya mowa mo teng ga ANC.

OUPA :

That is why in 1949.

JOMO :

Ke ka baka leo ka 1949.

OUPA :

This young people, in the Youth league.

JOMO :

Batsha ba, ba Youth league.

OUPA :

They have ~~D~~rafted the program of action.

JOMO :

Ba ile ba dira lenasne la ditiro.

OUPA :

That is why in 1960-61-62.

JOMO :

Ke ka baka leo la dingwaga tse tharo tseo, tse badilweng.

OUPA :

People were talking about the ^{DEFIANCE} ~~defined~~ campaign.

JOMO :

Batlo ha ne ba bua ka go ngala.

OUPA :

That is why in 1953.

JOMO :

Ke ka baka leo ka 1953.

OUPA :

When the Bantu Education Act. was introduced.

JOMO :

Ha bantu Education e ne e itsisiwe.

OUPA :

People decided to boycott this education.

JOMO :

Batho ba ile ba leka go ngala, they did not want to hear about the education.

OUPA :

Simply because of the ^{EFFORTS THESE} ~~set~~ of ~~that~~ young people.

JOMO :Ka baka la matlhaga-tlhaga a batsha bao ba ne ba le mo leking.

OUPA :

That in 1964.

JOMO :

Ka 1964.

OUPA :

People decided to think about the peoples ^{CONGRESS.} (Forwards progress not clear)

JOMO :

Batho ba ile ba nagana ka kopano ya batho botlhe mo Afrika borwa.

OUPA :

All the branches of the ANC through out, the country.

JOMO :

Mme makala otlhe a ANC go ya ka lefatshe, Suid-Afrika yotlhe.

OUPA :

Decided to send their people.

JOMO :

Ba ile ba tshepa go romela batho ba bone.

OUPA :

Theur organisers.

JOMO :

Ba diraganyi le bone.

OUPA :

Organisers like ^{NELSON} Margret MANDELA.

JOMO :

Batho ba neng ba tshwana le rre MANDELA.

OUPA :

^{WALTER} OSCAR Sisulu.

JOMO :

^{WALTER} Rre OSCAR Sisulu.

OUPA :

To go around the country, so as to ask the people about their complaints.

JOMO :

Go ya go botsa, go tsena mo morafeng go batsa batho ka dingongorego tse bone, mo ba duleng teng.

OUPA :

This young people went in to factory's.

JOMO :

Batsha bam baile ba ya le ko difeketiring ko madirelong.

OUPA :

They discussed with them.

JOMO :

Ba ile ba gaselesa le bone.

OUPA :

They went to schools.

JOMO :

Ba ile ba ya ko dikolong.

OUPA :

They talk to student's.

JOMO :

Ba bua la baithuti.

OUPA :

They discussed with them.

JOMO :

Ba ile ba ananyestena mathata a bone le bone.

OUPA :

They went to Hostels and Compounds.

JOMO :

Ba ile ba ya le ko batlo ba nnang teng ko ditlostele.

OUPA

They went to ^{REMOTE} greet parts of the ^{COMMUNITY} world.

JOMO :

Ba ile le ko mafelong a ko kgakela thata a Afrika-Borwa.

OUPA :

And compiled all this worries.

JOMO :

Ba tlile go kokoanya tsone dikeletso tse, tsa batho tse.

OUPA :

That is why in 1955.

JOMO :

Ke ka baka leo ka 1955.

OUPA :

The 25 and 26 June.

JOMO :

Ka di 25 le 26 June.

OUPA :

People came as far as Cape-Town.

JOMO :

Batho ba ile batla gotswa, bo kgakela jaaka Cape Town.

OUPA :

And they all gathered in Kliptown.

JOMO :

Ba ile ba kokwaane ko Kliptown.

OUPA :

To ^{ACTUALLY} ~~enter the~~ talks about the demands of the freedom charter.

JOMO :

Go ya go buisana ka dikeletso tseo di setseng dikwadilwe tsotlhe.

OUPA :

To show that this was a ^{TIREDSOME WORK} ~~ery~~ some-were.

JOMO :

Go bontsha gore tota e ne e le Mmereko o lapisang.

OUPA :

The drafting and the discussing lasted for two solid days.

JOMO :

Ene tota ditshwetso tsele, go kwela go o, go ile ga tsaya malatsi a le Mabedi a tletseng.

OUPA :

Beside that the Police were surrounding those peace loving people.

JOMO :

Ntlhe le gore tota mapolisi a ntse a eme mo, a ntse a tlhotlhetsa batho ba le bantsi, ba batho dirang kagiso.

OUPA :

The Police were threatening them.

JOMO :

Mapolisi ba ne ba ntse ba ba tlhotlheletso ha bane ba le mo Konfereseng.

OUPA :

But because the spirrit of freedom ^{LIVES} ~~lives~~.

JOMO :

Mme ka lobaka leo, mowa wa tokologo o ne o le moteng ga bone.

OUPA :

The people decided to stay without frightened.

JOMO :

Batho ba ile ba dumelana, gore ga ba na go tshosiwa.

OUPA :

Until such time, they have drawn beautiful documents about(not clear)

JOMO :

Go fitlhelela mme yona melao e some e ile ya ntshiwa ko bofelong.

OUPA :

So the very important thing to know now.

JOMO :

Selo sa botlhokwa se batlo ba tshwanetseng ba se itse gone jaanong.

OUPA :

That those people who drafted this documents.

JOMO :

Gore batho ba baneng ba dutse ba kwala melawana e,

OUPA :

Were not mad,

JOMO :

Bane ba sa tsenwe.

OUPA :

They were very confronted.

JOMO :

Bane ba kgona go ya kgokala.

OUPA :

Even if we realised today, that freedom is what we are prepared to die for.

JOMO :

Re bona tokologo ke ae re ikemeseditseng go se swela.

OUPA :

We are actually going to die for ideas, but our fellow comrades and country man.

JOMO :

Ke ile go swela tsone dikeletso le dikakenuo tseo, tse eleng tsa bakauleng ba rona mo Afrika borwa.

OUPA :

That is why, it is important.

JOMO :

Ke ka baka leo goleng botlhokwa.

OUPA :

That all, the Youth, the Students, the workers.

JOMO :

Basha botlhe, ba ithuti, ba bereki.

OUPA :

Should always stay(not clear)

JOMO :

Ba dule ba ntse ba akanya ka puso ya bo-satane.

OUPA :

Not only think.

JOMO :

E seng fela go akenya.

OUPA :

But to do all the ideas in to practice.

JOMO :

Mme le go dirangatse tsone dikakanyo tseo,

OUPA :

That by Talking to people.

JOMO :

Mme gongwe ka go bua le batho.

OUPA :

They have to realised that they should telling people to fight fot their rights.

JOMO :

Gongwe ka go rotlhoetsa batho go lwantsa ditswanelo tsa bone.

OUPA :

That is an important message for today.

JOMO :

Ke molaetsa wame wa botlhokwa gompijeno.

OUPA :

And people should know.

JOMO :

En batho ba tshwanetse go itse.

OUPA :

That next year, is the international Youth year.

JOMO :

Ke ngwaga wa boditsheba-tsheba wa basha.

OUPA :

And this Youth should know how to play their rule.

JOMO :

Basha ba tshwanetse ba kgone go tlhalogenya gpre maikarabelo a bone mo setshabeng ke'eng.

OUPA :

They should make sure that they put this thing in to practice.

JOMO :

Ba tshwanetse gore ba bone gore tota dikakanyo tse ba di diragetsa.

Amandla (OUPA) 2 X
Nga wethu (BATHO)

Ma e buyi (OUPA) 2 X
E Afrika (BATHO)

An injury to one (OUPA)
An injury to all (BATHO) 2 X

"Lo utlwile, le nna ke utlwile, se comrade Oupa Tekere a se buileng.

E kete molaetsa oo, lo ka o tsaya lwa o tsenya mo tirishong, ke setse ke dira boikuelo jo bo tonna, re tlwaetse rona mo Huhudi fa re tshwara kopano, segolo jang. Fa gotwe e tshwarwa ke Huca kgotsa UDF, mapodise a tla aga a ikatameditse le bone.

Jaanong maloba lo a itse tota jaaka ba ne ba itirile bo-gogo, le rona tota re itse gore ke bo-gogo.

Ke a itse gore ba bangwe ga ba bolo go ntsha seriti seo, sa gore selo seo ga se go-go se, ke raya gore ke kgetsi e eme jalo.

Ka jalo ke ne ke dira boikuelelo mo go lona ko ntle koo.

Fa batho gotwe ba tletse tletse ko ntle ba litirile bo-gogo mo go rona, lo itse lo gopole gore fa e sale ba ipolelela maloba, gore ke bo-gogo, a itsane ga se bo-gogo fela, ke dikgetsi fela.

AMANDLA ! (mongwe)

NGA WETHU (BATHO)

Batsha e reng ke dire jaana, ka tsatsi je, ke ne ke karata fa lo ntsha pina lwa bontsha gore ka nnete ke tsatsi ja basha le barati ba Afrika borwa, ba ne ba gopolo gore motho yo montsho o a tshwanelwa ke gore a lokololwe.

Fa o ntsha pina o bina, o bontshe ga ma-nnete gore o batla tokologo, o seka wa akanya gore

nako e o e tla leng, nako ke yone e.

Ke nako ya gago, This is your time, Fa ke bua jalo ke tla bitsa Comrade Tshidiso. Go re amela fela ka bokhutsane mo go yoha mo fa ba ntse ba bua ka nako eo, gore thuto ya tshwanela ya nna jaana, mo bathung ba Afrika borwa yotlhe bana le bagolo.

O tla ama go le go nyenyane yone paragrafa a re mo feng maatla re utlwe gore o tla reng.

AMANDLA (GALENG) NGWE WETHU (BATHO)

Comrade TSHIDISO :

"AMANDLA (Tshidiso) NGA WETHU (BATHO)

MAATLA (Tshidiso) NGA WETHU (BATHO)

Ke rata go dumedisa, ntlha ya pele bo-mme le bo-ntate ba eleng ba ba tshwetseng bana, gore battle ka jeno go celebrata tsatsi lena le leholo la Freedom Charter day.

AMANDLA (Tshidiso)

NGA WETHU (BATHO)

TSHIDISO :

Comrades

JOMO :

Bakaulengwe

TSHIDISO :

I must admit that,

JOMO :

Ke tshwanetse go amogela le nna gore.

TSHIDISO :

I am highly impressed and proud.

JOMO :

Ke a ikgatla ebile ke itumetse.

TSHIDISO :

Of the amount of talent.

JOMO :

Ka sesupo sa telente.

TSHIDISO :

Amount of talent that is ^{INHERENT} irrelevant.

JOMO :

Talente e leng gore ke e, e rutang basha.

TSHIDISO :

In our Youth.

JOMO :

Mo basheng ba rona.

TSHIDISO :

The mini sketch that was presented here.

JOMO :

Motshamekonyane o lo o bonneng mo,

TSHIDISO :

Is that kind of example.

JOMO :

Ke sone sekai seke buang ka sone.

TSHIDISO :

These youth.

JOMO :

Basha ba.

TSHIDISO :

Are example.

JOMO :

Ke seslupo.

TSHIDISO :

Of the youth of the future.

JOMO :

Sa basha ba nako e e tla tlang.

TSHIDISO :

The youth of the liberated South Africa.

JOMO :

Basha ba Afrika borwa e tlhanolosegile.

TSHIDISO :

Obviously.

JOMO :

Go ntse jalo.

TSHIDISO :

Our rulers they are our oppresors.

JOMO :

Basbusi ba rona, e leng bagateledi ba rona.

TSHIDISO :

^{WILL BE}
We see them embarrassed.

JOMO :

Ba tla tshoga.

TSHIDISO :

At seeing what this young men are willing.

JOMO :

Go bona se basha bai.

TSHIDISO :

Have just performed.

JOMO :

Ba santseng ba tlile go se dira gompijeno.

TSHIDISO :

The reason for this,

JOMO :

Lebaka la se,

TSHIDISO :

Is because,

JOMO :

Ke le,

TSHIDISO :

Throughout the history of our oppression.

JOMO :

Mo historing ya rona ya kgatelelo.

TSHIDISO :

Our rulers.

JOMO :

Babusi ba rona.

TSHIDISO :

Had always ^{WORKED OUT} without means.

JOMO :

Ba ntse ba aga ba leka ditsela dingwe.

TSHIDISO :

Have oppreseed not only our bodies, our movement but our minds.

JOMO :

Ba ntse ba leka e seng go gatelela hela mebele ya rona, mme ba ntse ba leka go gatelela dikakanyo ditlhaloganyo tsa rona.

TSHIDISO :

They have introduced bantu education in ¹⁹⁵⁵ 1965.

JOMO :

Ha bane ba tlhagisa bantu education ka ⁵⁵ 1965.

TSHIDISO :

They thought that.

JOMO :

Ba ne ba gopola gone.

TSHIDISO :

They are going to produce dull stupid goat
(not clear) but they almost had (had always happen).

JOMO :

Bane akanya gore ka thuto e ya bona e ba tlara ntsha batho ba ba kwa tlase ba ba gateletsweng, ka thuto e ya bone, ba tla aga bareentse dikaelo tsa bone tla nna ka fa tlase ga tsone.

TSHIDISO :

Not clear. BUT THE OPPOSITE WILL ALWAYS HAPPEN

JOMO :

Mme tota kakanyo ya bone e ile ya kopane le nnete kgatlanong le mathata a kakanyo e,

TSHIDISO :

We have seen in our history.

JOMO :

Re bone tota mo ntlheng ya rona fa re sheba.

TSHIDISO :

The coming of brave men with ^{DYNAMIC} several ideas,

JOMO :

Go tlhaga banna ba eleng gore kakanyo tsa bona di tla rutlolonya lefatshe.

TSHIDISO :

We have seen men like Nelson MANDELA.

JOMO :

RE bone banne ba ba tswanang le rre yo o setswa a boletswe.

TSHIDISO :

We have seen man like Steve BIKO.

JOMO :

Re bone monna wa leine le lesetsweng le boletswe.

TSHIDISO :

And we are protuned see an emergence of good young brave guys with ~~dynamic~~.....(not clear) ideas to liberate our country.

JOMO :

Mme tota ga ba lelela ka bone bao, re ntse re bona ba banye ba ba tshwana le bone bao ba tlhaga tsatsi le letsatsi.

TSHIDISO :

Now your people in 1955 at Kliptown.

JOMO :

Batho ba lona ka 1955 ko Kliptown.

TSHIDISO :

Made it clear that,

JOMO :

Ba ile ba tlhalosa gore,

TSHIDISO :

They stand for the education that will teach the youth to love their people.

JOMO :

Ba emela thuto e leng gore e ruta basha go rata morafe wa bona.

TSHIDISO :

I will read the ^{clause} ~~clot~~ a sentence in this ^{clause} ~~elot~~ which say,

JOMO :

Ke tla bala molanyane mo tlase ga mola o,

TSHIDISO :

The government shall discover develop and encourage ~~NATIONAL TALENT~~ ^{IN THE ENRICHMENT} (not clear) of our culture life.

JOMO :

Mmuso o tla rotloetsa tswelelopele paakanyo le go oketsa dikakanyo tsa batho gore tota morefe o agege ka tsela e siameng.

TSHIDISO :

They said this because in South Africa.

JOMO :

Bane ba bua ka gore Suid-Afrika borwa.

TSHIDISO :

They have got a impression of ideas that is ^{UNPARRALLELED THROUGHOUT} (unterrised around the world).

JOMO :

Go na le gore dikakanyo tsa batho di gatwa ka dinao.

TSHIDISO :

Every day every week, we read how many books have been banned.

JOMO :

Tsatsi le letsatsi re utlwa ka dibuka tse di sa tshwanelang gore dibalwe.

TSHIDISO :

Even this like the freedom charter.

JOMO :

Tota le yone freedom charter e jaaka re e borwa gompiejeno jana.

TSHIDISO :

Have suffered a several number of banning by the state.

JOMO :

E kile ya thibelwa gangwe le gape gore e seka ya fetlhelela mo go rona.

TSHIDISO :

Althoug our culture has been ^{DISPISED} dispersed for a long time.

JOMO :

Tota le ditso tsa rona di ile tsa nyadiwa ka nako e telele.

TSHIDI SO :

But besides the fact that, it is true to ban the freedom charter.

JOMO :

Mme re sa kgaitalasege gore mmuso o tswelela go thibela freedom charter.

TSHIDISO :

^{IT'S} Is idea to the ^{CONTINUED} opportunity to drawn ~~right to the South Africans~~ ^{REACH A LARGE SECTION OF} (not clear)

JOMO :

Molaetsa wa yone o ntse o fitlhelela mo bathono ba Afrika borwa bathon.

TSHIDISO :

And we see today the youth have absorbed, and prepare to struggle with the freedom Charter.

JOMO :

Re a lemoga gore basha ba setse ba amile ebile ba ikaeletse go anantsha dikakanyo tse tsa freedom charter.

TSHIDISO

That I want to challenge our youth.

JOMO :

Ke batla gore ke rotloetse basha ba rona.

TSHIDISO :

Because those man and women we have ^{CREATED THIS} read document others are in prison.

JOMO :

Ka gobo batho ba ba kileng ba dula ba dire matsapa a go kwata freedom charter bangwe ba bone ba tswerwe, bangwe babone ba ile ko mafatshing a mongwe.

TSHIDISO :

The only way you can prove, our elegance and commitments to the freedom charter.

JOMO :

Tsela e reka bontshang botsalano jwa rona le freedom charter.

TSHIDISO :

It's to demand a campaign to release of those executives.

JOMO :

Ke gore re goeletse gore ba baneng ba kwala freedom charter e, ba gololwe.

TSHIDISO :

Because this people have been ^{IMPRISONED} drivelled for backing this demands.

JOMO :

Ka gore batho ba, ba tshwaretsewe gore bane ba kopa dikopo tse .

TSHIDISO :

Our youth.

JOMO :

Basha ba rona.

TSHIDISO :

Must make it clear now and forever.

JOMO :

Ba tshwanetse gore ba itlhalose gompijeno mme le gona e nnele ruri.

TSHIDISO :

That they are prepared.

JOMO :

Gore ba ikemeseditse ba ikaeletse.

TSHIDISO :

To follow the food steps of those that have gone before them.

JOMO :

Gore ba tla gota mo motlhaleng wa bao ba kgatileng la pele ga bona.

TSHIDISO :

We must continue to build cultural life, that will be the one on which South Africa of the future will be based.

JOMO :

Re tshwanetse ra tswelera re tlise ditso tseo e leng gore Afrika borwa e tlaa di letedisa le gore ditso tse ke tsa batlo.

TSHIDISO :

Out of the retrenchment, the ignorance which the system is trying to create.....(not clear). We must build a new culture of young people who are prepared to make the ideas clear.

JOMO :

Tota dikgoroletsi tse eleng gore di tlisiwa ke mmuso batho ba rona ba tshwanetse gore ba di itime ba tswelolele fela ba dire jaaka ekete ga diyo di ntse dile teng ba twelele fe la.

TSHIDISO :

I would like to say also,

JOMO :

Ke batla kere gape,

TSHIDISO :

MESSAGE DIRECTED
A little direction to Lucas MANGOPE.

JOMO :

Se ke molaetsa mo go rre yo o setseng a biditswe.

TSHIDISO :

And he should really feel embarrassed.

JOMO :

Go tswanetse tota gore a tlhajwe ke ditlhong.

TSHIDISO :

And even this young people who performed here.

JOMO :

Gore tota le batho ba baneng ba dira pontso eno ha.

TSHIDISO :

Are aware that he is selling South Africa.

JOMO :

Gore tota ba lemogile gore o rekisa batho ba bantsho.

TSHIDISO :

And their mothers and fathers.

JOMO :

Go tota o rekisa e seng S. Afrika fela o rekisa basha, le bogolo le bomme na bone.

TSHIDISO :

Amandla 2 X
Nga wethu BATHO

Mae buyi TSHIDISO 2 X
E Afrika BATHO

Hoffman GALENG :-

"Ke rile kare a re lemogeng ke rile kare re gopole letsatsi le jaaka la tokologo. E ! E ! Ke neela gole gonyenyane jaana re utlwile ntlha ko mogwa o basha ba tlhalositseng ka teng. Kea go leboga comrade.

A re utlwaneng e reng ke neele comrade Jomo a Dire di kitsisonyana jaaka re tlaa nna re di itsise ha nako e ntse e tswmaya.

Jomo KHASU :

"Tota jaaka go setse go tlhalositswe gase dikitsiso dipe fela mme ka tla tshwara hale le hale. Go tlhalosetsa batho ba rona ba eme mo teng ga civic. Le maemo kaga civic a eme tang. Santlha ke batla go tlhalosa ka phuduga ya civic. Area ya rona le modula setulo which is around Kuruman.

Jaaka lo itse civic e tsotse matsapa. A go kwalela Pretoria. E mo tlhalosetsa gore tota batho ba gana goya Pudimong. Makwalo a a tsamaile mme. Ba tlhabiwa ke ditlhong koa ntsha mo dipampiring mme gongwe ba tlaa re hudusa go sena ope yo o itseng. Jaanon tota fela lefa bare ntsha lefatshe lotlhe le a itsi.

Jaanong kitsiso ngwe e ke batlang golo itsise keye go tlhagile gape mo pampiring ha gone go amiwa kago huduga ga Huhudi. Ko parlamenteng ya bona gore ka di 31 Aug. Go tla nna le kopano magareng ga administration board le community counsel go dumelwe gore dit tsamaye.

Jaanong ko parlamentseng bare, selo se community counsel e sa se itseng tota le rona rea makala ka di 31 Aug. go tlaa bo gona le meeting mo gare ga community counsel, administration board le departement yaga rre Koornhof. Mmo go tlileng go buiwa gore a Huhudi ya ntshiwa kgotsa gae tlhole e ntshiwa.

Jaanong ke batla go botsa batho ba rona gore a mo morago ga jara tse & community counsel e ntse e re rekisa. Gotwe baa go nna le boemedi jwa go bua ka phuduga. Community counsel yona eya go emela mang ka gonne makgoa a bona a tlaa bo a le teng. Jaanong ke batla gore re akanye gore a reya go letlelala community counsel goya gore emela ko Pretoria.

Fa reka letlelela community counsel goya gore emela re letlelela batho ba ba tlaa reng gosiamè a re yeng Pudimoe. Ke eletsa gore selo se se tlhage mo koranteng ya rona ya civic ke a leboga.

Hoffman GALENG :

"Kea go leboga comrade, tota pampiri e ke tlaa leka gore ka kopano e tlang ke lo e kaele mme tota ka botlalo Mr Salt wa

P.F.P. o ne a lebagantse potso le Koornhof gore a moarabe ka mantswa a. A mo raya a re Huhudi Civic Association e tswile bothateng mme nyena ha lo ntse lo ngangisana le yona ga gona boemo ka gore tota batho ba dumalana eng wa reng ka kgang e Koornhof, Koornhof. A re nyanya tota tswetso yona ga ise e hitlhelele, tswetso e tlaa hitlhelela ka di 31 tsa Aug. Nna tota le yona community counsel ba itse gore ga ba kake ba a gore emela jaanong meeting wa rona e tla nna gore re dire ditwetso tse ra tla di tsayang ga rere re tlhlope bo Galeng kgotsa bo mang. Re tlhlope batho ba eleng gore ha esale bogologolo ba kgaratlha. Ba lela selelo sele sengwe le rona. Ebile ke batho ba eleng ha ba robetse ba seke ba lora ka nako ede ba tsewa ke maburu bale babedi hela gotwe bona Galeng wena le Terror ha o ka re tlišetsa 20,000 tsa batho ba bantsho re tla go naya 50,000 ha esale re di gana bogologolo go katla tang gore re dire tshwetso ya gore re tlhlope motho yo o amogelang R50,00 go rekisa setshaba sa Huhudi sa batho ba Huhudi bale 24,000. Go be gotwe be a go tsaya nog R50,00 o ba rekise.

Fa pampiri e o e katla re tla lo ekaela lotlhe bagolo le bana. Mme tota gotswa mo maikutlong a lona.

AMANDLA (MONGWE)
NGA WETHU (BATHO)

Ke batla golo bona ka labone ke tlaa tla ka ditshwetso nyana tse tota ke naganang gore ke di kgatelelo tsa morahae. Tse tota ke tla di isang kogo Koornhof. Mme a rata kapa a sa rate itumela meeting wa di 31 ga o kake wa pasa. Re tla nna re dira dikitsiso tse dingwe goya pele.

AMANDLA (GALENG)
NGA WETHU (BATHO)
MAYI BUYE (GALENG)
E AFRIKA (BATHO)
PINA...(onduidelik)
AMANDLA (MONGWE)
NGA WETHU (BATHO)

we
Tamm → *BEGIN BAND 1 Cant 2.*
Aubry MOKOENA :

Galeng: a re didimaleng ke bitsa jaanong comrade Aubry MOKOENA."
(Galeng stel vir Aubrey Mokoena aan die gehoor voor.)

Aubry MOKOENA :

Verbatim : "Bo mme le bo ntate basha le bahai botlhe ba Huhudi

Page 25 - after line 32;

#

SENEZENI NA SENZENI NA ?

SENZENI NA SENZENI NA ?

SENZENI NA SENZENI NA ?

SENZENI NA SENZENI NA?

HMM HMM HMM

HMM HMM HMM

HMM HMM HMM

HMM HMM HMM

HMM HMM HMM

ke lo dumedisa lebitsong le matla la tokololo.

AMANDLA ! (AUBRY MCKOENA)

NGA WETHU (BATHO)

Ke lo tlišetsa di tumediso tse tswang ho batswarwa botlhe ba ho lokollwa. Le motapiwa wa rona ya moholo Nelson Mandela. Ke thabile ha holo hoba mona le lona. Ke batla ho qala ka batapiwa ba lona mona ba lekgothatsang ka nako tsena kaofela. Hore ke tle fitlha mona ke leng teng.

AMANDLA (MONGWE)

NGA WETHU (BATHO)

Bana, bana keba tshepa haholo bo Galeng, bo Bushy bo Jomo le bo Kgotso le bo Mmoluki.

AMANDLA (MONGWE)

Jwale he ke leboha le basha ba tuleng mona hole bolelela ka apartheid e tlhomolang pelo e pepeneneng. Maemo a bophelo ba rona mona Afrika borwa. Basha bana ba tlile ka molaetsa o monate o tswang komiting. Maburu kabo kgopo jwa bona hao letho le ba ka le etsang. Ha esa fela ho okisa batho bana ba rona ba eleng dimpimpi. Dimpimpi tsena tse dumalanang ho sebetsa le maburu. Ke tsone tse etsang ntho tsena hore di niye thata.

Empa le ha hole jwalo ka baka la tshepo ya rona jwale bana beso ke tla tswela pele nako e i selle ka hole tlhalosetsa hore mona re kopanetse eng. Eka re ka ena ka ofela mme re hopole hannyanane baqapi ba rona ba leng tsietsing, ditsietseng, molekong ba leka ka bophelo ba rona ba lwele tokololo. Ba le homa jwaale ba santseng bale molekong. Jwale ekare reka ema hannyananyana reba hopole re ba tlhonepe reba beye mohau.

Mme fa re etsa jwalo re tlaa rata fa re bina temane e le nngwe ya pina e ke hopolang hore kaofela rea ha mmo tseba. Re tla e bina ha ngwe fela. Mme kamoraho ha mmo re tlaa e binela fatshe.

#

PINA SENZENE NAA ! SENZENE NAA 3 X

HMM HMM

AUBRY (THAPELO) MO GARE GA PINA

Ke hopola botlhe ba bennweng a mo tshimologong re rorise

batho ba re ba beya ho wena modimo. Bafe maatla re kopa se ba beso re utlwela botlhe botlhoka ba tswileng mo di tulong tsa rona ba bennweng re sa lebale le bana ba rona ba tsekiswang ho bua nnete. Ba tsekiswa ho bua bothata jwa rona. Re hopola batho ba Sharpville bo Steve Biko ba ileng baswa jwalo jwalo.

AMEN

AMANDLA (AUBRY MOKOENA)

Bana beso ke batla hole tlhalosetsa ka baka la ho kopana mona. Ha ra kopana ho tla lla le ntwā empa re hopole dilemo tse 29 tse Filiteng.

Fa baeteledi pele ko Kliptown toropo e nyenyane ko Johannesburg ba kopane. Diketekete tsa batho go tswa mafelong a farologaneng mo S.A. bane ba tule go bua ka selo sele sengwe fela go ntsha dilelo tsa bona.

Ntho tsena tse ngotsweng mona ke di nnete. Di nnete fela tse mmuso wa S.A. o ditshabang. Batho bana ba ngola dintho tsena bane ba ngola maikemesitso se S.A. ba batlang e be sona. Empa hona batho hona jwale tjena na ba ntseng ba nyefola dintho tsena bare ke ntho kgale bare kae.

Rona rena le nnete e ntsha. Jwale re tsebe hore ntwā e re leng ho yona bana besu. Ke ntwā e matla haholo. Mme ke nnete fela e tlhompiwa lefatshe kaofela. Fa re bua ka freedom charter mafatshe otlhe a setseng a lokolohile a e hlompā. Mme le utlwisis hape ntwā ena e re e lwanang ena the struggle of the republic ha se ntwā e qalang hona jwale kapo ka 1961 kapo ka 1970 ke 332 years bo ntate a rona moholo bale mo ntweng e. I tse fa Jan van Riebeeck a tla ka dikepe mo lebopong o ile a bona gore naga ema e ntle mme a nna mona. Yaba ba foloha dikepeng tsa bona. Mme ko moo ba ile ba qalang ho laola lefatshe ba emirisa batho.

Potso ya rona e kgolo ke gore ga ba aka ba ba tlogela ba ile ba ba lwantsha. Ya qala ntwā ya tswela pele. Mme jwale ke batla ho etsa motlhala who is the struggel ka ntwā e tswana le tsetso.

Jwale he tseiso ena ke e rata ha holo ka hore. Hase tseiso e mathwang ke motho a mongwe fela. Ke tseiso e mathwang ke batho ba leng team. Ke sehlopa sa batho ba utlwanang ba thusana. Le atseba dikolong mona hona le ditseisano tsa batho ba mathang ditseisano ba bang ba matha 1 km ba bang 2. Ha ba feditse go kgethwa batho bale bane mme ba newa dithupa. Ba matha me yo o sieleng ba banywe o fitlha a naya mongwe ko pele. Mme fa ba fentse ga gotwe ke motho a le mongwe yoo fentseng gatwe batho botlhe ba fentse.

Bo Nelson Mandela ba tswere beacon e sale ba e tswara beacon lo utlwile ka moo ke tlhalosang ka teng. Le hona jwale ba santse ba matha. Ha ba mathele bona fela hore ba tsebahale mabitso a bona a be maholo mme ba mathela rona kaofela. Mme

Nelson Mandela ha aka fitlha mane administration board. Hobane rea tseba ha a lwanele ena fela o lwanela rona kaofela. Mme ke kamoo ho batlehang hore rona re ikopanye. Re tsebe hore ha a mathele ena fela o mathela rona kaofela.

Mme re tsebe hore ye mong le mong ya tswerweng. A tsebe hore ha a mathele ena fela. Ke ka ho re reng batho botlhe batle ka tlase ha di nnete tsena. Tsa freedom charter. Batle ka tlase ha Angola ena ya UDF hobane hare mathe matleng a rona fela. Hare batle e mong a mathe a re ke nna fela. Kaofela re etse ntho ele engwe re be seoposengwe hobane ha rekopane maatla a mangata.

AMANDLA (BANGWE)

NGA WETHU ! (BATHO)

UDF e mona ho kopana. UDF e mona hore kaofela ha rona batho botlhe ba e lang tokololo. A motsho a motala ha fela o rata tokololo ntho ya pele jwale ka kene ketsho a ba batlang ho ntshala moraho ba dikene pele. Jesu hare ntshalang noraho hobane ke morwa modimo. O ne asa batle gore batho ba mosale morago ba akanya gore o ba digela mo mamemeng.

Ha ke batle batho ba mathang le mathiswa ke eng hakana kana. Jwalo ka ekare ke Kaizers Chiefs. O ile a beya sefe ka maane. A sefa a reng ba tswang ba dikele pele. Ba tsebe hore mona ke mmila o mosesane kgoro ya teng e tlapisane. Gase botlhe ba ba fetang moo jwale ka haole motho yo motsho o seka ware nka seka ka batla motho yo mosweu. Re ba e mele pele ba swele dikano tse baleng ho tsona.

Ke ko moo reng motlhang le tlhotseng re batla hore. Setshaba seo se ba leng ho sona e be setshaba se hlapolileng. Mo batho ba tlaa lekanang. Kaofela mane re tla leka lekana koloneng maane. E tlaaba setshaba sa tekanyo mo batho batla kopanang kaofela e mong le e mong a netshe talente ya hae. Jwale he bathompehi ha kese ke qeta kere ntho tsena tsotlhe di tla etsahala ha fela nna le wena re kopane. Rele ntho e le nngwe. Re tswarane ka matsogo. E seke yare fa baeteledi pele ba rona bare ho iwa ka mona. Ho seka ga nna le dipelaelo tsa hore maburu bareng kae kae. E be ntho e le ngwe fela. Le rona ka kwano re tla ba ntho e le ngwe re emisa Mandela campaign.

P.W. Botha o ile a fana ka false statement maane a tlhalosa ka moo S.A. e fetogileng ka teng. Go tlo bana le a new constitution a leka go thetsa lefatshe. Jwale he ha a ntse a pota pota moo. Yaba he wa botswa. Bona mona wena Botha o utlwile gona le kgoeletso there is a campaign go lokolla Nelson Mandela.

Yaba bare karabo ya mmuso wa gago re eng naa. Yaba P.W. Botha wa panyapanya. A be a re e ke utlwile ka kgoeletso e o. Empa mmuso wa rona ha wa enka yaba rona re araba rere wena P.W. Botha.

Ha e baneng ore wena o keke nyatsa kgoeletso eo fa gotwe new accord. O itse hore you are doing that at your own. Hobane wena P.W. Botha o nale kelello e potlana e lebalang.

Le tse lesome tse fitileng mmuso o na wa S.A. borwa. Ke ona oneng ware mmuso wa Smith maane Rhodesia. O ile ware Smith, Smith lokolla Nkomo, lokolla Mugabe yaba Smith wa tila tila. Smith a re kene ke nahana hore o motswalle. Yaba ore e. Re metswalle empa mollo koo lelakabe le atla. O thibe moo o thibe lelakabe leo. Lekekebe la lethiba lelakabe leo ha fela le ka dula lesa lokolle batho bao.

Yaba Smith ore jwale monna ekaba re tla etsa jwang ekaba konferense re tla e tswara kae. Yaba hotwe hee ! hee ! Ke tla lokolla koloi e kgolo mona. Yaba hatswa koloi e kgolo hoya kwana yaba banna ba kopana ko di coasting tsa Zambia.

Jwale release Mandela campaign e ntse e theilwe hodimo ha kelello eo. Lona maburu lo tseba hore le etse eng ho lokisa ditaba ka moo. Le seka la tlohela ka tsomo e lee tsebang eo.

Jwale ke ka baka la eng le sa etse jwalo. Lone kgotatsa Smith ka baka la eng lona lo sa etse jwalo. Jwale kelello eo ya lona lo e sebedise. What is good for a good is good for our country.

Hoa tswana S.A., Angola, le Zimbabwe. Jwale hee hao Kgotso e tla bang teng mona bana besu ho fitlhela Nelson Mandela a ka lokollwa. Ha mmoho le batswariwa botlhe batswa. Ho fitlhela banna bao le basadi bao batla ho Lesotho Botswana ba ntsha maikutlo a bone ka ofela. Ba bolela hore ba batla constitution e jwang.

Ho fitlhela hoba jwalo ha hona e tla bang teng P.W. Botha a ka matha a ya nkomati a ya Swaziland. A ka matha a ya Botswana a ya kae kae fela mo a ka yang teng ha fela a sa lokolle Nelson Mandela wa bapala sy moer. Ke ka hoo ho itsweng P.W. Botha o matha matha o fofa e bile o rekisa sebedu sena sa apartheid.

AMANDLA ! (BATHO)

Nelson Mandela o tlaa tla ga go kgathalesege jwang. Rona jwale e le ngwana eso re a tshepa hore o tlaa tla. Itse ha maburu ba qabane le A.N.C. e ne ese ka baka la rona mme fela bona maburu ba tseba hore hobaneng. Hare ma A.N.C. kgotsa makomonisi. Ebile harea qabana le A.N.C. le makomonisi. Hare bo tsebe bokomonisi se re se tsebang ke apartheid fela jwale ka bokhutsanyane Nelson Mandela o tswanetse hore a lokollwe.

Jwale he kea utlwa ditsebeng tsaaka mo. I hear some foot-steps ke utlwa ditsebeng tsena. Hore hona le modumo hore letsatsi le tlaa tla. Mme letsatsi hale tla ka maane menyako ya Robbin Island le Central Prison e tlaa bulwa. Maane di

gate tsane tsa di bodara di tlaa bulwa. Ba tlaa tla ka ditunya ba lwana. E ke utlwa modumo wa di footsteps tsa Nelson Mandela. Mme monna yo o tla tswa ka maane mme e tlare ha a tswa. Ba mo lokolotse basimane mme e tlare ha a tswa moo o tla bua ka history hela. Mme e kare kea mmona o a hata presidente ena. Le a tseba hore ntho ena hase toro.

All is on our side that is on our side, the truth is on our side and all the resources is on our side.

AMANDLA ! (BATHO)

NGA WETHU ! (BATHO)

AUBRY ! AUBRY ! (BATHO)

Hoffman GALENG :

"Ke batla fela ke leboga comrade Aubry pele ha kesa fose ke ithaya kere comrade o nale o nale profession ya bo titshere. Empa o ile a tsaya profession e wrong o ka bane a ithutela boruti.

Wa tseba ha a rapela mona kene ke ile kereke hoseng wa tseba ke bya nnete. Metsotso e ke edutseng kwa. E kare ke e dutse ha. E hetwa ke ura tse pedi tse ke di dutseng ha. Ke utlwile ebile ke dira boikuelo ka dikereke tse di dirwang ke president ya di kereke Dr. Saai a re kadi 28 Aug. re kope dikereke tsotlhe di rapelele mmuso o botlatlapa o. O tlogele batho.

Ke kgweetso e dirilweng gase gompijeno e dirilwe ke e ne ka sebele a re kopela tiro ya tshegofatsa. A re yeng go kopa ba rona a re kile ra bona baruti ba rapela mme kea dumela ga go ope a ka rapelang jalo. Ga kee gope comrade Aubry ke mo utlwile a re maburu baaka le ha baka rata kgololesego re tla e bona re e gata hela ha.

Le ha baka bua bare bo mang ba ba tshidisa kae. Bare A.N.C. motho ke yoo mo TV. Re tla itsi gore ba bua maaka. Ke felela fao comrade re a go leboga.

Ke dira jaana ka bokhutsanyane ke bitsa comrade Jomo go dira dikitsiso di se kanyae ka nako e khutsanyane ke kopa gore a di dire ka nako e khutsanyane ka jaana ke batla go kopa gore ha esale ba bangwe ka bontsi ga ba ise ba utlwe comrade Terror a bua. Ebile kea leboga ha a tlile hano gompijeno malatsi a a hitileng le goma jaanong jaaka motsotso P.W. Botha o lela bosigo le motshegare gore o batla go go tswala molomu. Jaanong e re a ise a dire jalo ka gore ke a itse gone ba tlile go dira, re be rekile ramo utlwa gore motho yo o bua jang.

Jaaka fa a tswaletswe mo tlung gotwe a seka a bonwa ke batho a tota a wa rogana. A re batho bao ba tshelwe ka petrol ba

hisilwe. Jaanong nna ke batla gore ke go ikutlwele ka di tsebe ke bua boammaruri jo bo totobetseng fa esale.

Botha le le Grange bare ha bakatla go tsena mono UDF party ba tla bo ba feditse ka yone ke batla go mmotsa gore o tswa kale. Ke a itumela ka gore se o tlabeng a se dirile sone ba tlaa bo basa se tswalela. Mme se o tlabeng a se buile se tlaa sala se bereka.

Jomo KHASU :

"Gona le tlhalosanyana e e setseng ka sona sebaka se tota le utlwisa botlhoko thata. Go tloga ka moso batho ba rona ba tlaabo ba duela rente e e tlhatlogileng. Re dirile kopo ya gore, re kopile bangwe ba rona ba ba sekang ba kgona go duela rente. Re ka botsa patelediwa go duela tota ga ke tlhaloganye, sela sa bona ke Pudimong goya ka bona.

f
Band
2 /cont
1
(Col Jam)

→ Ga gona matlo ga ba letlelele batho go aga tota ba ba tshwanang le nna ba ba sa kgoneng go duela rente ba seka ba patelesega goya go duela kese kese kopileng.
Gona le potso gape seo reka selatedisa re eketlile go tloga ka moso go fitlha laboraro tota baemedi ba rona ba tlaabo ba kea leboga.

Hoffman GALENG :

"Ba gaetsho ke baya mabapi le se comrade a se bolelang. Patalang ha o gana goya ka madi a gago. Goya ka go kgona ga gago. Le ntheetse ga kere ha o kgona o seka wa patala. Mme jaaka ha a bua a re lo seka lwa nna gotlhe gotlhe kea palelwa ga nkitla ke kgona goya gopatala.

Ha ele gore gona le baba tshwanang le nna le ene jaana ga gona ope aka go supang ka tlhobolo. Ga go ope aka go tseelang madi a gago mo kgetsaneng ke madi a gago. Batho ba kgobela madi a be a tsewa ke makgoa. Marits a bo a a tsaya. Madi a gago ha a tsewa mo kgetsing ke eng fa o saye fo ripota ko police station. Ke bogudo man o go utshwetse madi a gago mo kgetsing ke batla gore comrade terro fa a bua a phuthologe remo utlwe gore a reng.

Terror LEKOTA :

"AMANDLA ! (TERROR)

NGA WETHU (BATHO)

PINA

O BABA WETHU ! (60 X)

O BABA WETHU !

AMANDLA ! (MONGWE)

NGA WETHU ! (BATHO)

PINA - (onduidelik)...

"Ke dumedisa ka ofela ke ditumediso tsa botlhokwa. Ke batla gole bontsha gore tstsing lena. Letsatsi lea dikela ka ntlha ya maburu ka o sane ha le tlhaba ke tsatsi la rona kaosane hobane ka jemo lena ntwā ya tokologo e re e lwanang. Ha esale rene re kopana le maburu.

Ka jeno lena e fitlhile bogatong jwa boraro. E fitlhile moo kajeno lena re lehang ka bophelo re lehang ka madi. Itse hare fitlha Cape Town re ile ra kgeta mmala o montsho le o mosetlha o tla bontshang lerua la rona gore gauta e na ka ya rona. Gauta ena ya rona ke yona e ntle mafatshe otlhe bosetlha jona jwa rona ke gauta.

Go tshwantse ga kgethiwa mnala o montsho mmaleng e mengwe hobane. Hobane erile rele kwana e ne ele nna fela gareng ga mebala e mesweu. Ka moo mmalo o o tshwanetse o be teng ka gobane Afrika ke continent e ntsho empa lefa go kaba jwalo go tshwanetse go kgethiwe mmala wa boraro. Mmala o mo shibidu mmala o o emetseng e seng bokomonisi fela. Mmala o emetseng madi a batho ba rona. A ba kileng ba a qala fa rene re kopana le bona. Go bontsha gore mma o modibidu ke ona right ya tokologo

Ha esale ntwā e tloga fatshe e dule fatshe ka 1400 ya kgutla ka 1906. E le gore batho ba rona ba tswere dithiba, dithebe le marumo empa itse ka 1906 bare a eke re ikettle hanyane bare banna bare lwanang le bona ba tswere dibetsa tse di bogale go feta tsa rona. Ha rere reba tlhaba ka marumo ba re thuntsa bare thuntsa ka ditlhobolo.

Sa bobedi bare batho ba rona maane ke basotho maane ke mazulu, maxhosa ke gore ga rea kopana. Bare gona le diposo tse dikgolo fa rene lwana le maburu. Fa rene re lwana le maburu ke sona se ileng sa fetola batho ba rona goba se baleng sona ka jeno. Batho bana ba ile ba kotwa ke maburu a ba kobela Transkei.

Ba sotho ba baneng bale mona Vrystaat ba ba kganna ba ba palamisa dithiba hodimo Lesotho maane mazulu ba ba kganna go fitlha maane ulandi. Maar problem mo ho senang jwang ho sena mmidi. Ya ba bona ba nka dinaga tse nonneng maan Transvaal gauteng maane. Ke nale potso e ke batlang go e botsa ke batla golo botsha taba ya botlhokwa.

Gore le fa e ne ele ntwā e ne ese ntwā fela. Ba ile ba nka lefatshe la rona le ditulo tsa rona. Mme bare lelekela mo ho senang letho mo go senang le gore dikgomo dika fula. Bane ba etsa jwalo ba tseba hore o tshwanetse o kgutle o ye maane mo o tsebang dijo dile leng teng.

Ere ha o fitlha bare ho lokile re tla gofa half loaf ya borotheo. Ha oka fiela mono kapa ha oka politsha fatshe maane. Kapa ha oka lema mono. Kapa ha o katsena fatshe maane mokoting wa ntsha gauta wa etlisa mono ha nna mona.

Yaba batho ba rona baa fetoga ka mokgwa o na. Ba fetoga basebetsi. Ba sebetsi ke batho ba ba phelang kago dirisa maatla a bona fela. Ba senang letho. Ha bagolo golo bare ma e buye ba bua ka maltho a mahibidu. Ma e buyi E Afrika bare a re kgutle batho bantshu. Fa lefatshe le ntse le kurutla. Ntlo o tla e aga kae o tla lema kae. Bana ba hao ba tla robala jang sekolo o tla ba ha hela sona kae.

MA E BUYI ! (TERROR)

E AFRIKA ! (BATHO)

Fa re ntse re utlwa bo Lucas Mangope, Gatsha le Mopedi ba nagana gore lefatshe le buile. Maburu bare 20 % ya lefatshe e a betswe rona fela bona ke 87 % ke gore naga ka ofela ke ya bona. Selelo se se ileng sa lelwa ke bagologolo bare ma e buyi. Ke selelo S.A. kgale. Ke gore a lefatshe le kgutle.

Rente e tla re kgama. Lo ntheetse hantle. Bana ba dula ba sena dikolo ka lebaka la hore chelete ya dibuka e ya shota. Ba ba thungwa ka dithunga. Ba batla hore kgutle le tlo sebetsa. One thing nna nke ke ka sebetsa. Banna bana batle ba kgutle ba batle nesebetsi mme ba patalwe chelete e nyenyane.

O batla mosebetsi hore a tle a tsebe ho patala rente. A tsebe ho reka borotheo. Hosane chelete e o e fedile a boye a kgutla a tle mo. Mmatla a rona a re sebeditseng ka ona ha ho rekisiwa maatla morao ha beke ke matla a chelete ya R1000,00. E mpa ha o feditse mosebetsi o tla fumana R50,00.

Sena ke se tswansta le bo kgoba. Hona le batho ba ileng ba elelwa bokgoba bo thuwe basheba ka maane bo molema kamaane le bo mokgosha ...(onduidelik).

Baile bare a reyneng Bloemfontein reye go kopana ho reriswa South African native congress. Re itse mokgatlo o tla kopanyang moshoto motswana le mo xhosa. E be re bone hore batho ba rona ba kere ba tsalwa ha botsha.

Go ile gaba jwalo mo erileng ka 1945 ha ho qala ntwana ya bobedi ya lefatshe. Mmo mafatshe a mangata a ileng a lwa ba lwantsha le Hitler. Itse fa Hitler a lwantsha Bajuda bane bale kwa tlase. O ne a ba tsikisa dipase a re bajuda ba tswanetse ba nne le dipase.

Kajeno lena maburu ba supporter Hitler jaaka bo Vorster bo P.W. Botha. Bane ba dutse maane ba supporter Hitler. Kajeno lena ha ntwana e fedile ke bona ba kgannang ntho tsena ba di kganna ho Hitler. Ka Oktober 1982 Kopanong ya maburu ya lefatshe la bona ya ba re tebela. Mo ba kopaneng teng bare eo ke mokgatlo wa botsotsi.

Le bybele e bua jwalo le committee council of churches e tseba hore apartheid e ga e batlagale. Ga re bue ntho fela e tswang maabane. Ntho ena e buiwa ke lefatshe kaofela e buiwa ke dikereke e buiwa ke mekgatlo ya national unity. Gore apartheid gaya loka ho hang. Ke batla ho ho bontsha hore ka 1945 itse fa ntwana e fela. Yaba batho ba rona ha ba kopana ko Bloemfontein ba ile ho ngongorega. Jwale African claim.

Batho ba rona ba ile ba fiwa didampiri tse bontshang hore le bona ba lwanne ntweng ya bobedi.
Ba ile ba kopa ho African States hore ile bona ba kene mmoshong ho bane ba lwanne ka 1945. Itse ka 1948 maburu ba fitlha ka kgang ya bantu education. Itse ka 1955 ha batho ba South Afrika ba kopana Kliptown. Ha basa re batla mmuso e lere boleletseng ka ona. Re batla mmuso o motsha re batla mmuso o kopaneng. Re batla mmo batho ba tla busang teng ke bomang bare jwale ke botsa potso ya botlhokwa batho ba tla busa. Hobane freedom charter yare batho ba tla busa. Ke bomang batho a Mangope ke batho ? (TERROR)
Nya Nya (BATHO)
A Mangope o tlaa busa (TERROR)
Nya Nya (BATHO)
Ke bo mang (BATHO)
P.W. Botha o tla busa hosane (TERROR)
NYA ! (BATHO)
A ke BATHO ? (Terror) Ke dintsha
Ke bomang batho (Terror)
Ke rona batho ? Batho ba tla a busa.

A re arabeng molaetsa ona wa botlhokwa karabo ya rona e nngwe fela. Bo Matazima bo Mangope le kommittee counsel e ya dimatla gore a selo seo ke batho na ? Kajenu lena ntlha ya pele ke hore batho ke bomang. Batho gare bue ka mmala hobane mo puong e fitileng ke ile kare batho kaofela batho ba basweu le ma India le ma coloured. Fa re kopane re agile South Afrika kajeno.

Ha o e sheba ha o bona di building tse ntseng di eme. Batho bana kaofela ba kopane ke bona a entseng hore lefatshe lebe jaaka o le bona kajeno. Hare botseng hape. Ke bomang ba tla busang hosane batho bao ke bo mang ba tla busang hosane. Batho bao re buang ka bona ha hona taba hore ke ba mmala ofeng. Kaofela bao lefatsheng le. Ke batho, le hoba ke di group. Ba kaofela kajeno le ba emeng ka maoto go lwantsha apartheid. Kapa ba thusanang le rona gore apartheid e re bolaye.

Kapa ba basa ikutlweng ka bobona kapa maikutlo a bona a le maane botshelong ka batho bao. Ke bona batho ba e tlareng hosane hare emisa mmuso ba bo bare ke mmuso wa rona oo. Ke bona batho bao.

Ba lwantshanang le mmuso ba lwantsha apartheid bao ba ba lwantshang le rona ba ikemiseditse go swela apartheid jaaka Mangope ke dira tsa batho. Hona le batho ba phelang S.A. hona le dira tsa batho. Dira tsa batho ha rena ho di bona ka mmala. O kase kgone goba farologanya gobane ba bangwe ba bona ba dula mo matlung a mantle ba kalama dikoloi tse dintle jaaka bo Mangope ke bona batho ba e leng dira tse dikgolo tsa S.A.

P.W. Botha ena ke tsotsi e kgolo.

Gare kope gora re tsee mmuso wa maburu. Re batla fela hore mmuso ona o nyelele re batla mmuso wa batho. Di tsotsi tsena di phutwe kaofela mme di botswe hore ke eng se dise etsang ka batho.

AMANDLA ! (MONGWE) 2 X

NGA WETHU ! (BATHO) 2 X

Ha ke bui storie kaosane ke tla go jwetsa hore ke ka baka la eng ba go neya chelete e nyanyane. Hobanen ha ba tebela matichere a rona a UDF ba tshwanetseng go ruta batho ka apartheid. Fa batho ba bua ka mmuso ba ba romela tronkong ba ba latlhella tear gas. Ntho e ngwe le ngwe e bare eleditseng yona le rona re tlabo eletsa yona.

Lefatshe lotlhe le a tseba ka S.A. le tseba apartheid e leng mona le matlhotlhapelo. Batho ba bolailwe ba bang ba tshabile mo lefatsheng la bona. Ba bang bako di tronkong. Ba bang ba ko meepong. Ba sebeletsa chelete e nyane. A gola R60,00 mme a duela ntlo R40,00. Ba bang motho ana le bana bale 3 kgotsa 4 o tla ja eng. Ke gopola ka 1960 goya 1961 fa ba thibela congress ya rona.

Hone ho ena le batho ba eisang baruti le di prokureurs baneng ba rumilwe hoya bua le maburu. Ba ile hoba kopa hore bare lokolle. Maburu a ile a gana Mandela o ile a ba botsa potso ka 1952. O ile a botsa hore kopa ya hae e bae mametseng ke efe. Ha se motho ya batlang ho inkiwa jaaka kgosi Mangope. Batho ba hae bare ke chief.

Batho ba hae bare ke morena wa rona ke chief. Ha maburu basa mmotle rona rea mmatla ke morena wa rona. Empa maburu bamo tlosa ba beya gatsha hobane gatsha ba dumela. Hore ke morena wa nnete. Mandela le ena a re o kgathetse mangole a hae ha a sa dumela. O bolela hore maburu ba mo tlhotse.

Col J...
Bant O itse ka 1961 batho ba mamele hobane taba ena ke taba ya *2/Cont* botlhokwa. E bona ba tla e ganang. Batho ba shebe hobane *2/sep* motlhomong re tlaa swa re kgumame ka mangole. Re kwetswe matlho. Hoban maburu bare re ba qete jwale re a lwana.

AMANDLA ! (MONGWE)

NGA WETHU ! (BATHO)

Ka moo ba ile ba tlhama umondo we sizwe. Mandela a re ke assegai ya lefatshe. A re bagologolo bane ba lwana ka lerumo. A re lerumo lena re tla lebitisa lerumo la setshaba. Hobane lerumo lena ke lerumo le bagologolo bane ba lwtsha maburu ka lona. Re batla ho hopotsa maburu gore ntwane e tla lwanang ka jeno gase ntwane e ntsha ke yaane e tlohileng fatshe.

Ke ka mo re kgethang letsatsi la December 16 ke letsatsi le legolo la Mkondo we sizwe.

AMANDLA ! (MONGWE)

NGA WETHU ! (BATHO)

Ka letsatsi lena re hopola 1958 ke mo o maburu a neng a qala madi a batho ba bangata jaaka metsi ko nokeng ya madi e ka ke ntwā ya ha faro. Noka e ile ya tlala madi mme batho bare ntwā hae so fele.

Ntwā ena e tshwanetse e qale fatshe. A re ka e ba kgalemela ho na moo. E ba jwale ho kena mophato wa boraro ya lefatshe. Kajeno lena maburu ba isa bana ba bona di unvesiting. Ba ntsha batho ba rona mesebetsing. Empa jwale bo Mandela ba siele basadi ba bona ba ile di teronkong. Basadi ba bone jwale ke ba tlholagadi. Le banna ba bangwe ba bangata. Ba si ile bana e le dikgutsana.

Rona ba UDF re baya thaba ya botlhokwa re re apartheid ga ise e fele. Hobane constitution en ntsha yare ma India le ma coloured ba bewe parlementeng. Ke sekai se sengwe. Molao o na o ba o etsang ba etsa hore hosane ba tsebe hofa bana ba ma coloured le ma India. Hore ba tshware di betsa.

Ba tlaa fa ma coloured dibetsa ba be bare batshamaye ko pele le ma India. Bona ba ba sala moraho ke ka moo hangata re utlwang mo ditabeng ha mine o rebehela o utlwa hotwe batho ba bantsho bale 55 hoyā ho zoo ba sule. Kgotsa ba gobetse. Hodimu ha le buru le le lengwe. Kajeno lena barekisetša batho matlo ha bana matlo a na ha a ntse a rekwa chelete ena ba rekela masole dito le diaparo. Le dithunya. Ho tloa moo ba a ketsa batho bare dilo di a fetoha. Rona ra re ha ho ntho e fetogileng fela fa baka fedisa apartheid le bantu education. Mme ba kenye department of education.

A kere jwale ba intshitse bana ba bona di univesiting ba ba isa ntweng. Ba intshitse di manejara tsena tse ntseng di tshwere di factory. Ba di ntshitse di ile ntweng. Ba kgeta batho ba sa tsebeng hore ba dire mesebetsi ya bona jaaka matlhabathe hona le hore ba nke batho ba batsho ba ba kenye moo.

Le baka le etsa hore ba seka ba nka motho yo montsho yo nang le B.A. ke hore bare B.A. ya motsho e tshwana le second grade equal to zero. Ho bane ba tlile hoba sebedisa hosane fa ba ba fa chelete engata. Re tseba ka ofela hore batho ba sebetsang di maineng ba hirilwe ke anglo american. Di mine tsena di na le di million tsa batho ba utlwang hotwe ba agetswe matlo. MME ba raya matlo a le 20 fela.

Ba tsamaya maane P.E. mme ba nke di foto tsa matlo a hailweng se moderne mme ba romele di foto tsena ba be baraya mafatshe a kwa ntle bare o ke o bone hore batho bare sebeletsang re ba mahela matlo a jwang ba agetse batho bana matlo a le 20 mmo Ho nang le batho ba dikete kete ba sebetsang.

page 36 - after line 21;

#

MABURU - SIWABULALA MABURU
WASHO THAMBO SIWABULALA AMABURU
WASHA MVULA SIWABULALA AMABURU
WASHO THAMBO SIWABULALA MABURU
WASHA MVULA SIWABULALA AMABURU
WASHO THAMBO SIWAVULALA AMABURU

Dikete kete tseo di dula kae ke di komponeng di hostele. Bana ba bona ba kae ? Ba setse maane dithoteng ga bana dikole ha bana toilet ha bana sesepa ha bana mo ba robalang.

THAT IS THE REALITY OF THE SITUATION

Ka 1966 ha Botha a ne a romela bo Mandela tronkong le bo Manang a re sefate sa bafirikanye ke se inthitse tlase ke ile ka se utulola se swele. A lebala lebaka la botlhokwa. Sefate sa ntlo ya tokoloho gase tamati, gase sa diapole. Gobane sefate sa ntlo ya tokologo se tshwana le sefate sa ho mela plant e ntsha hona moo.

AMANDLA ! (MONGWE)

NGA WETHU ! (BANGWE)

Ka jeno lena re mona rona batho. Dipeo tsa maungo a tokologo di ntse di mela magareng ga rona. Re emetse fela selemo le pula mme o tlaa bona gore peo e gola jang. Sefate sa ntlo ya tokoloho o kebe wa kereya ho hang. Hobane sefate sa ntlo ya tokologa se dirilwe ka madi mme madi a na a matla.

Chelete e re e patalang ke chelete ya tokologo. Chelete e re setseng re e patetse e ngata ho feta chelete e setseng ka morao. Re setse re patetse 90 % hare tlhaelwe hole ho kalo ho etsa 100 %. Hare se re patetse 100 % re tla ba kakata re tla ba kakata.

#

PINA - MABURU 6 X

Ka bongata jwa rona re bala mo dipampiring hore re rona mokgatlo wa UDF o o botlhokwa o lwantshang apartheid. Ke maikemesetso a rona ho jwetsa batho hore ba utlwisise. Hona jwale re nale nekhatlo e re entseng. Di committee tse kang Huhudi civic association, Hostel committees, Rent committees.

Tse sa bonahaleng matsatsi a na ka ofela dipampiring o ntho tsena tse jwalo. Ke stona tsa botlhokwa tlhokwa ho feta. Maatla a Nelson Mandela, maatla a baetapele ba borona. Ke maatla a o ba nkang ho borona. Ke maatla a ba kgothatsang le ko teronkong.

Ke tshwanetse kelo kope hosane ha ke bitsa president Miss Sizulu kapa ntate Gumede ha kebe tusa mo hore batle ho bona Huhudi. Batho ba ba ngata ba seong ka jeno re tiiseng Huhudi Civic Association. Re tiise youth organisation re tiisa general and allied workers union association. Batho ka ofela re tswe lecholo re tiise mekgatlo ya rona.

Hare batle batho batla tshwenyang maburu. Hobane ha o ba jwetsa ka mekgatlo ena bare gaba batle dipolitiki. Batho bana ba buang jwalo ke bona ba tsamayang le maburu ke bona ba tshwenyang maburu. Maburu ga bana maatla fa rele seo ba tseba hore maatla a rona ke maatla a pere. E maatla fa ele jwalo o tla palama motshegare kaofela le bosigo are ga enagane e robetse.

Re ikemiseditse ho thusa batho ba rona le hoba jwetsa ka taba ena. Fa rekakopana maburu ba ka se re etse sepe. Re organise batho ba bagolo bana ba dikole batsha bana ba senang mesebetsi. Le organiseng mongwe le mongwe.

AMANDLA ! (TERROR)

NGA WETHU ! (BATHO)

Hoffman GALENG :

"Comrade re leboga thata. Maburu ba tshotse ba firekanye ba babedi gore batla gore tshosa. Le nyena lo be lo tshoga ka gore lo boboi thata. Le jaanong ba teng fa gare ga rona fa. Wai naro e tla a tla. Batho ba ba beilweng fa ba babedi ba utlwile gore pilare tsa UDF die buile. Wa bohelo a re motla wa bohelo o tla tla o etla reng ha Botha a dutse jaana a be a bona a gagaba jaaka Nebukadenesara. O tla ja bojang jaaka kgomo.

Letsatsi le tla atla, batho ba a tsanayang a ba tsaya a ba dira ditsosa tsa rona re ba tseye gore ke ditshosa go felela fao. Bo amaruri ke gore tokologo ya rona re fela re bua re re selo se ga rena letshogo la sepe.

Ke lo bontshitse gangwe le gape fa re sa kgathalele community counsel. Re bone nako kgolo ke eno ba tsamaya bosigo jaaka dikatse. Lo a itse lotlhe fela gore tsholohetso ya HUCA e diragaditshwe mabapi le pudusa le koketso ya di rente. UDF le yona e ka re tloga thuso. Bagaetsho Botha ke ntsha. Ke mogokgo wa dintsha. Lo tlhola lo bala mo dikoranteng gore UDF e tswa mo ANC. Gare sepe sa ANC. Le dipolitiki gare di itsi. Se rona re se batlang ke apartheid e re e bonang ka matlho. Ke isa ditebogo tsaaka go HUCA boemong jwa setshaba sa Huhudi. Bo rre ba le ba Release Mandela Committee gore tota molaetsa o ba o tlisitseng o hitlhetse ditlhare tse ekare di nna ditalana.

Mme tota re leboga ha comrade Terror a re o tla re tlišetsa President Gumedé kgotsa mosadimogolo. Ene tota re tla mmona ka matlho. Lefa a sa bua sepe ga gore sepe. Re batla go mmona fela. Ke leboga ba Kuruman le lona lotlhe le bona ba ba emetseng. Re kota gore ba ise molaetsa. Ha baka o tlišetsa metsi ke bo bone.

Re utlwile comrade Terror ha a bua ga a rogana ga a supa ope ka monona. O buile dilo tse mang le mang a reeditse. Ga ke itse gore a re tla ja maungo a tlhare tse. Jaanong ka di 28 tsa July re tla bo rena le kopano e kgolo ko Kimberley ya UDF. Letlhale ena rra UDF o tlabo a le teng.

Re lo laletsa lotlhe, go tla tswa di bus mono dile 4 ko Ganyesa dile pedi, Ko Kuruman dile 4 ko Taung dile 3. Mo go rona mo ekare gare ise re tlale re laletsa gore loye go utlwa molaetsa

ka botlalo lo ye go iponela ka sebele.

Ba e go iponela ka sebele Boesak sele ke moruti yo mogolo. O tihopilwe gonna gare ga baruti botlhe gore e nne ene a laolang dikereke tsotlhe mo lefatshing. Ha a tsena ko mafatshing a partheid bane ba swabile le matsogo bagana go mo a naua. Re utlwile rona re a itse ba swabile fa are o rekisa constitution.

Jaamong molaetsa wa rona ke ona wa botlhokwa. Jaanong se ke batlang golo laletse ka sona ke meeting wa labone le ditshosa re ba laletsa le bona. Ke batla go boeletsa molaetsa wa ga comrade Terror ke kopa tirisano. Kagola jang basha. Re tla tswala tiro ya rona ka thapelo. Thapelo ya rona e tla tsamaya jaana ke tla bitsa rre maphage. Ka bokhutswane morago re opele pina ya setshaba re opela ka tlhomo ka botlalo go fithela e felela.

Tapelo.. (onduidelik) (Mnr. Maphage)

Hoffman GALENG :

"Gona le dikarata tsa R.M.C. tse comrade Aubry a ditshwereng. Mme tota bontsi fa lo batla go utlwa ka tsone lo tla mmona morago ga tiro e. A re opeleng pina ya setshaba nkosi Sikelele Afrika.

*Bykbaas
vertalings van
Engels op Afrikaans.*

Oupa Tekere MONARENG :

"Vandat hulle in die Rivonia verhoor betrokke was, is hulle nog steeds in die tronk, al 40 jaar. Volgens die wette van geregtigheid en vrede, moes hierdie mense nou al ontslaan gewees het. Volgens die wette moes hierdie mense 20 jaar uitgedien het, en dan sou hulle gesê het dat hulle lewenslange gevangenisstraf uitgedien het. Dit is nodig dat die mense hierdie hartroerende situasie verstaan. Die geskiedenis van ons "comrades" is baie interresant en is baie belangrik vir ons. Dit was nie die optredes van hulle toe hulle jonk was, wat hulle daar laat beland het nie, maar die geskil oor apartheid. As ons terug dink aan die "Youth League" van die A.N.C., wat in 1944 gestig is, dink ons aan die jong Mandela asook Sizulu wat begin het om die A.N.C. daardeur te versterk. Hulle het in 1949, toe die "Youth League" reeds onder die A.N.C. was, nuwe leerstellings geskep. Vanaf 1950 tot 1952 het die mense gepraat oor die "Bantu Education" wat gestig gaan word. Toe dit in 1953 gestig is, het die jeug nie daarmee saamgestem nie. In 1964 het die mense besluit om n byeenkoms te hou, waarvan alle A.N.C. takke van Suid-Afrika teenwoordig sou wees. Die A.N.C. takke van Suid-Afrika het besluit om hulle organiseerders soos Nelson Mandela en Walter Sizulu op n reis deur S.A. te stuur, om navraag te doen i.v.m. die mense se probleme. Hierdie jong mense, die organiseerders, het na die fabriek gegaan en met die werkers gepraat, hulle het met die studente by die skole gepraat, ook met die mense by die koshuise en kamponge. Hulle het die hele S.A. deur gereis en al die mense se probleme aangehoor. In 1955 op die 25 ste en 26 ste Junie het hulle n byeenkoms in Kliptown gehou waar daar oor die probleme van die mense gepraat is. Die mense het selfs vanaf Kaapstad gekom vir die byeenkoms. Die probleme was toe reeds op skrif gestel. Hulle het twee dae aanmekaar vergadering gehou, waar die Polisie die hele tyd in die omgewing was. Daar was n gees van vryheid, en die mense het besluit om die vergadering aan die gang te hou totdat die tien wette voltooi is. Belangrik om te weet, is dat die mens wat die wette geskryf het, nie mal was nie. Ons is tot vandag toe nog bereid om te sterf vir ons vryheid, en ons is ook bereid om te sterf vir ons "comrades" se wette wat hulle in die S.A. geskryf het.

Daarom moet die jong studente en die werkers dink aan die "Freedom Charter", en nie net daaraan dink nie, maar dit ook gebruik. As ek dan met die mense praat, vertel ek hulle om te veg vir hulle regte. Dit is een van my belangrikste boodskappe vir vandag, naamlik dat die mense moet weet dat dit volgende jaar die internasionale jaar van die jeug is. Die jeug moet dan ook besef watter verantwoordelikheid hulle juis het teenoor die ander mense, want dit is juis hulle wat moet sorg dat die ideaal verwesentlik word."

2/...

Iemand uit die gehoor het toe 3 keer "Amandla" geskree, en die gehoor het 3 keer geantwoord met "Nga Wethu". Iemand het toe weer "Ma E Buyi" geskree en die gehoor het 3 keer "E Afrika" geskree. Voorsitter Galeng het weer aan die woord gekom.

♪ " ?

Voorsitter - Hoffman GALENG :

"Julle het gehoor, en ek het geluister wat Comrade Oupa Tekere gesê het. Ek sal baie bly wees as julle gebruik wil maak van hierdie boodskap. Ons mense van Huhudi, is al gewoond daaraan dat die Polisie in die omgewing is wanneer ons vergadering hou. Die Polisie hou daarvan om hier rond te wees as hulle hoor dat daar n HUYO, HUCA of UDF vergadering is.

Julle weet dat die Polisie n rukkie terug vir hulle self bangmaak-goeters gemaak het en ons weet dat die Polisie ook maar net n bangmaak-middel is.

Daar is van ons wat nie meer in daardie bangmaak stories glo nie, dit is n staande feit.

Ons hoor dat daar is n klomp mense wat hier buitekant rondstaan en afskrikmiddels maak, maar hulle is net n klomp lam-sakke."

(Iemand in die gehoor skree toe "AMANDLA !" en die gehoor antwoord met "NGA "ETHU".)

"Jongmense, kan ek n voorstel aan julle maak, nl. : laat julle n liedjie maak wat almal sal inspireer om die dag te vereer as n jeugdag en ook die liefhebbers van S.A. te inspireer om te bly glo dat die swartmense in S.A. vry moet wees. As jy dan n liedjie begin sing moet jy wys dat jy regtig vry wil wees; jy moenie dink : wanneer sal die tyd kom dat hy vry sal wees nie; die tyd is nou!

Dit is jou tyd ! This is your time ! Terwyl ek nou praat, wil ek sommer vir Comrade TSHIDISO vra om vir ons net kortliks te verduidelik hoe opvoeding moet wees tussen S.A. burgers, grootmense en kinders. Hy sal net daarvoor gesels. Kom ons verwelkom hom. Amandla ! (2 keer).

(Die gehoor skree toe "NGA "ETHU")

Comrade TSHIDISO :

"Amandla !" (Die gehoor skree toe "NGA WETHU !)
 "Maatla !" (Maatla beteken dieselfde as Amandla) (Die gehoor skree toe "NGA WETHU !)

"Eerstens wil ek die vaders en moeders groet wat ouers van die jongmense is. Jongmense wat die groot geleentheid ter verering van die "Freedom Charter Day" vier. "Amandla"! (Die gehoor skree toe "NGA WETHU").

"Jongmense, aan julle wil ek vertel van die agtste deel van die Freedom Charter wat lui : "The doors of learning and culture shall be openend". (Hy praat dan n sin Engels en iemand tolk dit vir hom). I must admit that I am really impressed and proud with the exemples of the children that shows the light". (Hy hervat nou weer sy toespraak in Tswana.)

Die skets wat ons hier gesien het, is die voorbeeld waarvan ek gepraat het. Hierdie jeug is die voorbeeld van die jeug van die toekoms, die jeug van n herskepte S.A. Dit is duidelik dat ons regeerders en onderdrukkers sal skrik wanneer hulle sien wat die jeug eendag sal doen. Die rede vir dit is dat in ons geskiedenis het ons regeerders ons altyd verkeerdelik onderdruk, nie net ons lewe nie, maar ook ons opvoeding.

In 1965 het hulle die "Bantu Education" aan ons bekend gemaak, en het hulle gedink dat hulle hierdie bekendstelling aan dom, onnosel mense maak wat altyd na hulle sal luister en dan niks verder sal doen nie. Met hulle bekendstelling het hulle veroorsaak dat hulle met dinge te doen kry wat hulle nie te wagte was nie. Daar het manne vorendag gekom met gedagtes hoe om die land te verander. Ons het manne soos Mandela en Steve Biko gesien, maar dit is nie al nie, want daar is vandag nog jong manne wat daagliks ontwikkel. Ons mense het in Kliptown in 1955, dit so verduidelik : "They stay for the education that will teach the youth to love their people." Ek sal daardie gedeelte lees waar hulle sê : "The government has discover, develop and encourage national talent for the enchancement of our culture life." Hulle het dit gesê want hulle het geweet dat hul idees hier in S.A. oor die hele land sal versprei. Elke dag lees ons van boeke wat verbode verklaar word. Tot die Freedom Charter was al verbode verklaar deur die Staat, en kon die boodskap daarvan nie by ons mense uitkom nie. Ons sien dat die jeug hiervan bewus is en sal hulle verder met die Freedom Charter gaan. Ek wil die jeug aanmoedig, want die mense wat die Freedom Charter geskryf het, sien ons nie meer nie, want hulle if of in die buiteland of hulle is in die tronk. Een rede waarom ons die Freedom Charter moet steun, is om te protesteer sodat die mense wat dit geskryf het, ontslaan kan word. Hierdie mense is gevang omdat hulle die leerstellings geëis het. Ons jeug moet leer om aanmekaar daarvan te praat. Julle moet sê dat julle bereid is om intens in julle voorgangers se voetspore te volg. Julle moet aanhou om te bou aan n kultuur lewe waarin ons mense n toekoms kan hê. Julle moet aanhou praat, al ignoreer julle die wette en al

hou die Regering nie daarvan nie. Ek wil dit so stel, en dit is vir Lucas Mangope, dat hy hom regtig moet skaam oor die spotprent wat gemaak is oor hom; dat hy sy swartes verkoop, en nie net die swartes nie, maar die hele S.A.

(Tshidiso het daarna "AMANDLA" geskree, 2 keer, en die gehoor het geantwoord met NGA WETHU. Tshidiso het weer "MAE BUYI" geskree en die gehoor het "A AFRIKA" geskree. Voorsitter GALENG het toe weer aan die woord gekom.)

VOORSITTER : Hoffman GALENG :

"Ek het gesê julle moet aan hierdie dag dink, en hom soos n vryheids-dag sien, ook sê ek dankie aan Comrade Tshidiso vir sy toespraak. Ek wil vir Comrade Jomo vra om ons verder in te lig oor die program."

Jomo KHASU :

"Ek wil die mense net inlig dat dit nie n Civic Association byeenkoms is nie. Ook wil ek die mense, so tussen in, vertel hoe ons vorder met die huishuur en die verskuiwings. Eerstens wil ek van die verskuiwings praat. Soos julle seker weet, het die Civic - Association stappe geneem. Ons het n brief aan Pretoria geskryf waarin ons verduidelik dat ons nie na Pudimoe wil verhuis nie. Die briewe is toe weg, maar hulle was te skaam om dit in die koerante te publiseer. Miskien word die mense verskuif sonder dat die ander mense of die buiteland daarvan weet. Daar het n brief uit die parlement verskyn wat lui dat daar weer n vergadering op die 31 ste Augustus gehou gaan word. Maar soos julle almal weet, het hulle ons klaar laat weet dat ons almal verskuif word, want die Administrasie- en die Gemeenskapsraad het klaar ingestem dat ons verskuif moet word. Daar sal dus weer n vergadering wees op die 31 ste Aug. tussen die Gemeenskapsraad en die Administrasie Raad en ook die Departement van Koornhof waar hulle sal besluit of ons moet verskuif al dan nie. Mense, hier is nog n vraag : Het die Gemeenskapsraad ons agt jaar lank verkoop ? Ons hoor dat die Gemeenskapsraad ons gaan verteenwoordig waarvan hulle wittes ook teenwoordig gaan wees. Nou wil ek vir julle mense vra : gee ons toe dat die Gemeenskapsraad ons gaan verteenwoordig in Pretoria ? As ons toegee dat die mense ons gaan verteenwoordig, dan is dit net so goed dat ons mense wegstuur wat gaan saamstem met die verskuiwings na Pudimoe. Ek versoek dus dat hierdie aanleentheid in ons Civic koerant moet verskyn. Dankie."

Voorsitter : Hoffman GALENG :

"Graag bedank ek jou, Comrade ! Ek sal probeer om die koerant breedvoerig uiteengesit, op ons volgende vergadering voor te lê.

Mnr. Salt van die PFP, het n vraag aan Koornhof gevra; "Wat dink jy van die Huhudi Civic Association se gevoel van die verskuiwing van Huhudi ?" Toe antwoord Koornhof; "Nee, nee, regtig, ons het nog nie tot n finale besluit gekom nie, die laaste besluit sal op 31 Aug. geneem word".

Ek self glo dat die Gemeenskapsraad ons nie sal gaan verteenwoordig nie. Op ons volgende vergadering sal ons besluit wat se stappe geneem sal word. As julle dan mense kies hoef julle nie noodwendig vir my en Terror te kies nie, maar kies net mense wat al lank te doen het met die werklike posisie hier en wat ons probleme op die hart dra. Daardie mense moenie mense wees wat droom dat hulle deur die bære omgepraat sal word om 20 000 mense vir R50.00 te verkoop nie; wat ek en Terror natuurlik nie sal doen nie; want dit is al lank wat ons daardie omkoopgeld weier. Hoe gebeur dit dat ons mense kies wat sy eie mense in Huhudi, wat 24 000 is, vir R50.00 verkoop ? Op die volgende vergadering moet almal kom, kinders en grootmense, dan sal ek vir julle daardie nuusblad wys. Ek wil julle Donderdag weer sien, dan sal ek julle vertel wat my voorstelle wat aan Koornhof gerig is, is. Glo my ek sal op daardie vergadering wees, al wil hy of wil hy nie, ek sal op daardie vergadering wees, anders sal daar nie n vergadering gehou word nie. Ek sweer, sowaar ! Daar sal nog voorstelle van ons kant af kom ! Amandla ! (Die gehoor skree toe "NGA WETHU !") MA E BUYI ! (Die gehoor skree toe "E AFRIKA" !)

WHEN ? (Die gehoor skree toe "NOW" !)

(Die gehoor gaan toe aan met "AMANDLA", "MA E BUYI E AFRIKA" !)

(Die gehoor sing toe n lied wat baie onduidelik is.)

Galeng maak toe die gehoor stil en sê dat Aubrey MOKOENA die volgende spreker is.

Aubrey MOKOENA :

"Moeders, vaders, en kinders, en ook al die inwoners van Huhudi, ek groet julle in die naam van "KRAG IN VRYHEID" ! AMANDLA !" (Die gehoor skree "NGA WETHU" !)

"Ek dra vir julle groete asook n boodskap oor vanaf alle vryheidsvegters in gevangenis, asook ons groot leier, Nelson MANDELA ! Ek is baie bly om saam met julle te kan verkeer. Ek wil eerstens dankie sê vir julle plaaslike leiers, wat julle getrou bystaan, wat dit so georganiseer het dat ek vandag hier kan wees !

Page 44 - after line 19;

VERTALING:

WAT HET ONS GEDOEN ?

WAT HET ONS GEDOEN ?

WAT HET ONS GEDOEN ?

WAT HET ONS GEDOEN ?

HMM HMM HMM

HMM HMM HMM

HMM HMM HMM

HMM HMM HMM

#

(Die gehoor skree "Amandla !")

Leiers soos Galeng, Bushy, Khasu, Khotso en Mmoloki. Ek wil ook vir die jeug sê dankie wat vandag teenwoordig is, sodat julle kan hoor van die openlike apartheid in S.A. wat hartseer veroorsaak. Hierdie jongmense het n baie goeie boodskap vanaf die komitee gebring. Die goeie boodskap wat ek bring is dat die boere te sleg is om self dinge uit te vind en nou van ons mense gebruik maak teen ons. Hierdie mense wat saam met die boere werk, is rugstekers, en dis juis hulle wat dinge nog moeiliker maak vir ons. Voor ek verder gaan wil ek julle vra om n rukkie op te staan ter herinnering aan ons leiers, wat nou nog in die moeilikheid is, deurdat hulle probeer het om ons lewensstandaard te verbeter. Ons sal net n kort rukkie opstaan, en terwyl ons staan sal ons net een versing ter verering wat so lui : "Se Euzeni Na ?" Wat het ons gemaak ? Terwyl ons dan sing moet ons die leiers steeds in gedagte hou. As ons dan sing moet ons die eerste keer, wat ons die versie sing, hardop sing en die wat daarna volg, sagter. (Almal sowel as hy het begin sing. Toe die lied die tweede keer gesing is, het Aubrey Mokoena begin bid.)

"Ek dink aan al die mense wat ingeperk is, ons wil hulle graag voor die Here se aandag bring. Ek bid vir ons kinders wat verhoor word omdat hulle die waarheid praat, die waarheid in begrip van ons swaarkry. Ons bid ook vir mense wat gedood is soos Steve BIKO, en ook ander." (Die laaste gedeelte van die gebed was onduidelik, en daarna het hy Amen gesê.) (Die gehoor skree toe "AMANDLA !," "NGA WETHU" !).

"Dames en Here, graag wil ek die doel van hierdie byeenkoms bekend maak. Ons is nie hier om te huil of om te baklei nie; ons is hier ter herdenking aan 29 jaar gelede toe die leiers in Kliptown, n dorpie in Johannesburg, bymekaar gekom het, asook duisende afgevaardigdes van verskeie plekke oor die hele S.A.

Hulle het almal vir net een doel bymekaar gekom, en dit is om hulle griewe op te los. (Hy het toe vermoedelik iets gewys.) Dit wat hier geskryf staan, is slegs die waarheid en vir hierdie waarheid is die S.A. Regering bang. Dit wat hulle geskryf het, was om te wys hoe S.A. moes wees, daar is egter nou mense wat die ou skrifte minag. Ons het n nuwe waarheid ! Julle moet weet, die stryd wat ons stry is n harde stryd. Deel van die waarheidsstryd is die Freedom Charter, wat die "Vry-lande" se respek afdwing. Julle moet luister na die stryd wat aan die gang is. "The struggle of the Republic" het nie 1970 of 1961 begin nie, maar 332 jaar gelede toe Jan van Riebeeck met sy skepe langs die kus af gekom het, het hy gesien dat die wêrelddeel mooi is. Toe hy en sy geselskap hulle hier kom vestig het, het hulle begin om die wêreld te regeer. Hulle het regeer en mense swanger gemaak. Ons grootste probleem was dat hulle nie op hulle eie voete aagegaan het nie, maar teen ons oorlog gemaak het. Daar het die stryd reeds begin, en dit duur nog voort. Die resies is waarvan ek hou, want die resies word nie net deur een deelgeneem nie, maar deur baie wat mekaar verstaan, saamwerk en mekaar help. Soos ons op die TV sien by n atletiekbyeenkoms, is daar vier mense wat deelneem aan n aflos wedloop. Die span is gekies soos bv. die Springbokke.

As hulle dan hardloop en wen, dan is dit nie net die een wat oor die wenstreep hardloop wat wen nie, maar dit is die hele span. Nelson Mandela is nog steeds in die wedloop, hy hardloop nie net vir homself dat sy naam kan groot wees nie, maar vir ons almal. (Hy praat nog iets oor Mandela, maar die opname is baie onduidelik.)

Daarom almal wat gevange geneem is, sit nie net die gevangenis vir sy ideaal nie, maar vir ons almal s'n. Dit is waarom ek sê dat ons almal onder die reëls van die Freedom Charter moet kom, en die UDF dien om sodoende deel van die stryd te word, net soos in Angola. Derhalwe moet ons saamwerk, om een groep naamlik die UDF. UDF is daar vir alle mense, dit maak nie saak van jou kultuur en of jy geel of swart is nie, maar ons wil net vry wees. As ek dan klaar gepraat het, en daar is mense wat my wil volg, dan moet hulle dit doen, want soos Jesus gesê het, : "Ek is nie hier om julle te mislei nie, die wat my volg, word die mense van God genoem." Ons wil nie eendag hoor dat ons nie van die witmense hou nie, ons wil net hê dat hulle eendag moet doodgaan vir hulle geloof, soos die lied sê. As ons eendag aan bewind kom, moet ons slegs een volk wees, met gelyke regte, sodat elkeen sy talente regmatig kan gebruik. Dit is slegs moontlik as ons saamwerk en lojaal is teenoor ons leiers, derhalwe doen wat ons leiers sê ons moet doen en die "Release Mandela Campaign" stig en steun. P.W. Botha het valse verklarings gegee i.v.m. die toestand in S.A. asook van die sogenaamde konstitusie. Terwyl hy nog so valse verklarings gegee het, is daar aan hom gevra of hy al gehoor het van die "Release Mandela Campaign". Ook is daar gevra dat Mandela en die ander wat in hegtenis geneem is, vrygelaat moet word en hy moet hoor wat sy Regering daarvan sê. Botha het toe sy oë bekommerd geknip en gesê dat sy Regering nog nie uitsluitel gegee het nie. Toe antwoord ons en sê dat Botha het die Nkomati verdrag op sy eie gesluit en hy het dit vir homself geheim gehou. Jy, P.W. Botha, vergeet maklik. Tien jaar gelede het jou Regering van S.A. vir Smith van Rhodisië gesê om vir Nkomo en Mugabe vry te laat. Dis toe dat Smith aan jou Regering sê dat hy gedink het dat hy n vriend in S.A. het, maar nou wil julle hê dat ons Nkomo en Mugabe moet vrylaat. Dis toe dat die S.A. Regering vir Smith se Regering se dat sien hulle nie die gevaar dat hulle moeilikheid gaan kry as hulle nie vir Nkomo en Mugabe vrylaat nie. Toe het Smith gevra waar hulle konferensie kan hou? Die regering van Pretoria het toe n groot trein gegee om die konferensie in te hou. Die konferensie is toe deur baie mans in Zambië gehou. Toe sê ons dat die Release Mandela Campaign is op die Smith-voorval gebasseer. Julle boere weet mos hoe om die saak te hanteer, en moenie maak of julle nie weet hoe om dit te hanteer nie. Julle he mos vir Smith gesê om so te maak, hoekom maak julle nie self so ni What is good for a goose is good for our country. S.A., Angola en Zimbabwe is almal dieselfde. Daar sal geen vrede wees voordat Nelson Mandela en ander gevangenis nie vrygelaat is nie. Daardie mans en vroue moet terugkom en hulle moet sê dat hulle hul eie konstitusie wil hê, en die Regering moet so n konstitusie stig wat hulle tevrede sal stel. As dit nie gebeur nie, sal daar nie vrede wees nie. Botha kan maar na Nkomati, Swaziland en Botswana toe gaan, of na enige ander plek hardloop, maar solank hy nie vir Nelson Mandela wil vrylaat nie, sy moer, hy speel.

Botha vlieg rond om die stink apartheid te gaan verkoop. Nelson Mandela sal uitkom, maak nie saak hoe nie, ons weet hy sal uitkom. Toe die boere met die A.N.C. moeilikheid optel was dit nie deurmiddel van ons nie. Ons is nie van of teen die A.N.C. of Kommuniste nie, ons is teen die apartheid. Kortliks wil ons sê dat Nelson Mandela moet ontslaan word. Ek kan in my ore hoor; "I hear some footsteps"! (Iemand begin sy voete te stamp.) Ek hoor in my ore dat daar n gedruis is, en die dag sal kom, en daardie dag sal die deur van "Robbin Island" en die deur van "Central Prison" oopgemaak word, asook die "Border Gates" waar ons mense voorgekeer word. (Die gehoor skree "AMANDLA" en "NGA WETHU".)

Hulle sal eendag met vuurwapens kom en hulle sal die mense skiet wat hulle voorkeer by die grensposte. (Die gehoor skree "AMANDLA" en "NGA WETHU".)

Ja, ek kan die gedruis hoor van Nelson Mandela wanneer hy uit is en die mense sal sê; "Ons helper is uit!" Dan sal hy op die paviljoen staan. (Die gehoor skree "AMANDLA" en "NGA WETHU".)

Julle weet almal dat dit nie n droom is nie. "All is on our side, that is on our side, the truth is on our side." (Iemand uit die gehoor skree "AMANDLA"! en die gehoor antwoord met "NGA WETHU"! Daarna skree hulle "AUBREY! AUBREY! en hulle klap hande.)

Voorsitter : Hoffman GALENG :

"Ek wil net baie dankie sê aan Aubrey Mokoena vir sy toespraak. Ek wil dit ook verder so stel; en ek hoop nie ek begaan n fout nie. Aubrey Mokoena het n onderwys kursus deurloop, maar n fout gemaak, want hy moes n predikant geword het. Die minute wat ek hier gesit het, laat my dink. Die genotvolle twee ure saam met Aubrey Mokoena, met gebed en toespraak, laat my dink aan die verkwiste, vervelige minute in die Kerk.

Mense, ek wil julle net in kennis stel dat die Predikant van alle kerke, Dr. Saai (foneties), gevra het dat daar op die 28 ste Aug. in alle kerke gebid moet word vir hierdie Apartheid Regering, dat hierdie Regering ons mense moet uitlos. Ek wil net herhaal wat comrade Aubrey gesê het, en dit is dat die Boere lieg, en of hulle wil of nie, vryheid sal ons kry. Ons sien altyd op TV dat die ANC glo insypel, maar dis alles leuens. Ek eindig net daar, en sê weer dankie, Kameraad! Graag wil ek vir Kameraad Jomo vra om ons verder in te lig en verdere voorstelle te maak. Verder wil ek aan julle n persoon voorstel, wat julle seker nog nie gehoor praat het nie; dit is Kameraad Terror. Ek is baie bly dat hy vandag hier by ons is, want P.W. Botha waarsku hom dag en nag dat hy moet ophou toesprake lewer. Voordat daar dus teen Kameraad Terror opgetree word, moet ons mooi luister wat hy vir ons vandag wil vertel.

Hy kan dalk onder huisarres geplaas word, sodat niemand hom kan spreek nie. Ek wil hê dat julle mooi moet luister na wat hy sê; en of hy die mense verkeerd voorsê, om byvoorbeeld petrol te gooi om die goed af te brand, of nie. Botha en Le Grange sê dat as hulle vir Terror kan vang, is hulle klaar met die UDF. Ek wil hulle nog vra hoe hulle dit gaan regkry. Ek wil hom graag hoor praat, al plaas hulle hom onder huisarres, sal ons sy woorde onthou en daarvolgens handel.

Jomo KHASU :

"Teleurstellende nuus is dat ons van môre af verhoogde huishuur gaan betaal. Die mense wat finansieel nie daartoe instaat is nie, kan die ou tarief betaal, en kan nie geforseer word om dit te doen nie. Ek kan nie verstaan dat ons hoër huishuur moet betaal nie, want hulle sê mos ons skuif Pudimoe toe. Hier is nie genoegsame behuising nie, en nou wil hulle ons nie toestemming gee om ons eie huise te bou nie. Ek self kan ook nie die verhoogde huishuur betaal nie, en ek het reeds gevra dat ons nie geforseer moet word om dit te betaal nie. Daar is nog n vraag wat nog nie opgelos is nie, maar daar sal van ons mense van vandag af tot Woensdag besig wees om die vraag op te los. Dankie !"

Voorsitter ; Hoffman GALENG :

"Vriende, ek wil aansluit by wat Comrade Jomo gesê het. As jy finansieel daartoe instaat is om die verhoogde huishuur te betaal, betaal dit, met ander woorde, dit hang net af van jou inkomste hoe jy gaan betaal. Verstaan my mooi, ek sê glad nie dat julle nie moet betaal nie, en die wat dit kan betaal moenie sê hy kan nie betaal nie. As daar mense soos ek en die vorige spreker is wat nie die verhoogde huishuur kan betaal nie, kan daar nie met vuurwapens gedreig word dat ons moet betaal nie. Daar is niemand wat jou eie geld sommer net kan vat nie. Die mense werk vir hulle eie geld, dan kom die witmense en vat dit sommer af, soos Maritz.

As jou geld so gevat word, hoekom gaan maak jy nie n diefstal klagte by die Polisiestasje nie. Ek wil comrade Terror aan die woord stel en ek wil hom vra dat hy nie moet vrees vir dit wat hy wil sê nie."

(Comrade Terror het "AMANDLA ! AMANDLA !" geskree en die gehoor het geantwoord met "NGA WETHU ! NGA WETHU !" Daar is toe gesing ; "O BABA WETHU" 60 keer. (Dit beteken Hy is ons groot Vader.) Iemand uit die gehoor skree toe "AMANDLA" ! en die gehoor antwoord met "NGA WETHU"!

Daar is toe nog n liedjie gesing waarvan die woorde nie gehoor kon word nie.

Terror LEKOTA :

"Ek groet julle almal, en my groete is belangrik. Ek wil julle vandag wys dat die son ondergaan en sak vir die boere. Môre as die son skyn, skyn hy slegs vir ons mense. Hierdie vryheidsgeveg is al lank aan die gang. Dit het al begin toe die boere hier gekom het. Vandag is die geveg, die derde geveg, aan die gang en ons mense veg met lewe en bloed vir ons doel. Toe ons in Kaapstad was, het ons die kleure swart en geel gekies, waarvan die geel wys dat die goud aan ons, behoort. Die swart kleur wys daarop dat ek die enigste swartman tussen al die wittes was. Daarom moet die swart kleur daar wees, want die hele Afrika is n swart kontinent. Ook is daar n derde kleur gekies wat daar moet wees; die kleur is rooi. Die rooi kleur wys nie net op die Kommunistiese kleur nie, maar ook vir die kleur van die bloed van ons mense wat gevloei het. Die rooi kleur dui op vryheid en dui ook ons verlossing aan. Hierdie geveg het in 1400 begin en het tot 1906 aangehou. Ten alle tye was ons mense se wapens byle en assegaai. Gedurende 1906 het ons mense besluit om die situasie onder oënskou te neem. Hulle het tot die slotsom gekom dat die mense teen wie hulle veg, beter wapens as hulle het, en voor hulle naby genoeg kon kom en hulle met die assegaai kon doodsteek, is hulle geskiet.

Tweedens was ons mense nie n eenheid nie, want die Xhosas, Zoeloes en die Sothos was nooit saam as n eenheid nie. Hulle het opgemerk dat hulle vegkuns nie goed genoeg was nie, en dit het veroorsaak dat ons vandag is waar ons nie moet wees nie.

Hierdie mense is verjaag, deur die boere, vanaf hulle grond. Die mense is verjaag na Transkei, die Basothos wat in die Vrystaat was, is verjaag na die Lesotho-berge, en die Zoeloes is na die Ulandi-berge waar dit droog is, en daar is geen gras nie, verjaag vanaf Gauteng, waar dit vrugbaar is.

Verder wil ek julle nog vertel van hierdie geveg en die boere. Dit was nie net n geveg nie, hulle het ons mense se land en woonplekke afgeneem. Ons mense is na plekke gejaag waar daar niks was nie, en die boere se plan was dat ons moes verhonger en later terug na hulle moet gaan om kos te vra. Toe ons

mense dan terug gaan, is daar aan hulle kos belowe, maar hulle moes eers daarvoor werk. Hulle moes uitvee, vloere plutoer, gate grawe en na goud soek. As hulle dan goud kry, moes hulle dit vir die boere gee. Daar het ons mense verander as werkers. Werkers is mense wat lewe van arbeid wat hulle verkoop en wat self niks besit nie. Toe ons voorouers "Mae buyi E Afrika" gesê het, het hulle bedoel dat ons swartes moet die land terugneem. Toe ons mense dit gesê het, het hulle dit gesê met rooi oë.

Die land is so deurmekaar, want waar gaan ons ons huise bou ? Waar gaan ons ons landerye maak ? Waar gaan ons kinders slaap ? Waar gaan ons vir ons kinders skole bou ? "Mae Buyi" ! (Die gehoor skree toe "E AFRIKA"!)

Lucas Mangope, Gatshe en Mopedi dink dat hulle die land teruggekry het; maar slegs 20 % van die land is nou ons s'n en 87 % is nog die boere s'n. Met ander woorde, die hele land is nog die boere s'n. Ons voorouers kla al lank dat die land aan ons terug gegee moet word. Die rentes gaan ons nog verwurg.

Julle moet mooi luister na my; die kinders bly sonder skool, want daar is nie geld nie vir die Boere, en as hulle kla oor hierdie toestande, dan word hulle met vuurwapens geskiet. Die eintlike rede vir dit alles, is dat die kinders moet gaan werk. Een ding is seker; ek sal nie gaan werk nie ! Daar is manne wat werk, maar hulle werk vir min geld. Die geld is so min, dat jy net n brood kan koop en die huishuur kan betaal. Jy kan nie twee of drie dae uithou sonder om te gaan werk nie. Die arbeid wat ons verrig is n R1000.00 n maand werd, maar ons word net R50.00 betaal, dit vergelyk ek met slawerny. Daar was mense wat die slawerny onder oënskou geneem het. Hierdie mense was Molema en Mokgosha. (Beide name is foneties, die band is baie onduidelik). Hulle het Bloemfontein toe gegaan en hierdie slawerny bespreek. Daar het hulle besluit om die African Native Congress te stig. Hierdie organisasie sal alle rasse, soos die Sotho, Xhosa, Tswana en ook ander, bymekaar bring.

In 1945, toe die tweede wêreldoorlog plaasgevind het, het baie lande vir Hitler aangeval. Hitler het die Jode aangeval en hulle het verswak. Toe het Hitler van die Jode geëis dat hulle bewysboeke moet dra. Vandag tree die boere nog so op, want hulle, Vorster en nou P.W. Botha, het Hitler gesteun in baie dinge, soos in die geval waar Hitler die Jode doodgemaak het.

Noudat die geveg oor is, ontken hulle baie dinge wat hulle gedoen het. Dis daaroor dat hulle weggejaag is vanaf n byeenkoms van die lande van die wêreld in 1982. Dit was gesê dat hulle n byeenkoms vir eerlike mense hou en nie vir Tsotsies nie.

Die Committee Council of Churches, asook die Bybel, verwerp apartheid totaal. Ons praat nie nou van iets nuuts nie, want al die kerke en lande van die wêreld, asook die National Unity weet daarvan. Ek wil julle net kortliks vertel dat toe die geveg in 1945 klaar was, het ons mense na Bloemfontein gegaan en n klag by die African Claims gaan lê. Ons mense was met dokumente uitgereik

wat tot bewys gestrek het dat hulle in die tweede wêreld-oorlog geveg het. Hulle het hulle saak by die Afrika State gestel dat hulle ook n sê in die Regering wil hê, aangesien hulle ook aan die geveg in 1945 deelgeneem het. In 1948 het die boere met n nuwe storie gekom nl. die "Bantu Education". In 1955 het ons mense in Kliptown byeengekom en gesê dat hulle nie die Regering aanvaar nie, en dat hulle n nuwe Regering wil hê, wat almal se belange op die hart dra. Ons soek n nuwe Regering van mense wat kan regeer. Nou vra ek julle n belangrike vraag; wie is die mense wat gaan regeer volgens die Freedom Charter ?

Wie is die mense wat sal regeer ? Is Mangope die mense ?
(Die gehoor skree toe : "Nee ! Nee !")

Sal Mangope môre ook kan regeer ? (Terror)
(Die gehoor skree toe : "Nee !")

Wie is die mense ? Sal P.W. Botha môre ook kan regeer ? (Terror)
(Die gehoor skree toe : "Nee !")

Is hulle mense ? (Terror)
(Die gehoor skree toe : "Nee ! Nee ! Nee ! Hulle is honde")

Wie is die mense ? (Terror)
(Die gehoor skree toe : "Ons is die mense ! Die mense sal regeer" !)

(Terror het toe weer aangegaan met sy toespraak.)

Terror LEKOTA :

"Kom ons antwoord hierdie boodskap, want dit is belangrik en ons antwoord moet eenparig wees. Matanzima, Mangope en die onnosele Gemeenskapsraad, is hulle die mense ?

Die eerste vraag vandag is : Wie is die mense ? Ons praat nie van kleur nie, want ek het alreeds voorheen gesê dat alle mense, Blankes, Kleurlinge, Indiërs en Swartes almal wat in S.A. bly, moet n eenheid wees, m.a.w. as ons saam bly, het ons S.A. gebou vandag. As jy vandag na die geboue kyk wat nog staan, sien jy dat die mense saam gebou het, sodoende sien jy wat die land vandag is. Kom ons wys wie is die mense wat môre sal regeer. Wie is die mense wat môre sal regeer ? Dit maak nie saak wat hulle kleur is nie. Almal wat van die land is, is mense. Hulle kan groepe wees wat veg teen apartheid, of wat ons help om apartheid te beveg, met woorde en gevoel, hulle is die mense. Dit is hulle wat môre as ons die Regering gestig het, sal sê dit is ons Regering.

Die mense wat teen die mense veg wat teen apartheid is, hulle kan wit of swart wees, hulle is ons vyande. Hulle wat sê hulle sal sterf vir apartheid, soos Mangope, dis hulle wat ons vyande is. Daar is baie van hierdie vyande in S.A., en ons sal hulle nie aan hulle kleur ken nie. n Mens kan hulle nie klasifiseer nie, want party bly in mooi huise en ry met mooi motors, soos Mangope-hulle, en hulle is die mense wat S.A. se grootste vyande is. Die groot "tsotsie" is P.W. Botha. Ons verlang nie om in die boere se regering te wees nie, al wat ons verlang is dat hulle wette moet verdwyn, en ons wette by ons in werking kom. Hierdie "tsotsies" moet bymekaar gemaak word en daar moet aan hulle gevra word waarom hulle so met ons mense maak. Hierdie vraag sal gestel word as ons vry is."

(Iemand in die gehoor skree 2 keer "AMANDLA !" en die gehoor antwoord 2 keer "NGA WETHU !")

"Ek vertel nie stories nie. Môre sal ek vir julle verduidelik hoekom ons mense so min betaal word. Hoekom jaag hulle ons UDF onderwysers weg wat ons mense leer van die apartheid, en stuur hulle tronk toe of gooi hulle met traangas? Ons sal alles aan hulle doen wat hulle aan ons gedoen het. Die hele wêreld weet van S.A. se apartheid en dit is n vreeslike skandaal. Mense is doodgemaak, ander het hulle vaderland verlaat en ander is tronk toe gestuur. Ander is myne toe en hulle verdien min geld, en dit is baie opsetlik.

Mense, ek weet dat party mense R60.00 per maand verdien en dan is sy huishuur R40.00. Party van die mense het dan 3 tot 4 kinders. Waarvan moet die mense lewe? Wat moet die mense eet? Ek onthou in 1960 tot 1961 toe hulle ons "Congress" verbied het. Toe was daar predikante en prokureurs en ander slim mense, wat gestuur was, om vir die boere te gaan sê om ons vry te maak. Die boere het geweier. Mandela het hulle toe n vraag gevra wat hy reeds in 1952 gevra het nl. - watter van sy klagtes is nagekom. Mandela is ook een van die mense wat nie as n "chief" beskou wil word nie, soos Mangope se mense aan Mangope dink nie. Mangope se mense sê dit ook. Mandela is ons koning, en as die boere hom nie wil hê nie, ons wil hom beslis hê! Dit is daarom dat hulle vir Gatsha in Mandela se plek gesit het. Mandela sê ool dat hy moeg is en dat hy niks verder meer kan doen nie, sy kniëe is moeg, hy kan nie meer nie; die boere het hom gewen. In 1961 het hy gesê dat die mense mooi moet luister, want die ding wat sou gebeur sou n belangrike ding wees, wat die mense nie sal toelaat nie. Die mense moet kyk, want die mense sal op hul kniëe doodgaan met hul oë toegemaak, want die boere sê dat hulle wil vir ons klaarmaak, daarom moet ons baklei!"

(Iemand in die gehoor skree "AMANDLA !" en die gehoor skree "NGA WETHU !")

"Hier het hulle toe die Nkondo We Sizwe gestig. Mandela sê dit is die assegaai van die land waarmee ons voorouers geveg het toe hulle teen die boere geveg het. Ons wil die boere net herrinner

dat die geveg nie opgehou het nie. Dit is nie n nuwe geveg nie, daarom kies ons die dag van 16 Desember as ons groot dag van Nkondo "e Sizwe."

(Iemand in die gehoor skree "AMANDLA !" en die gehoor skree "NGA WETHU !")

"Op hierdie dag van 16 Desember herdenk ons die dag in 1658 toe ons mense se bloed gevloei het asof dit water is, in die Bloed Rivier. Dit het dieselfde as Faro se oorlog gelyk. Die rivier het rooi geword van die mense se bloed, en hierdie geveg is nog nie oor nie ! Hierdie oorlog moet weer begin. Ek waarsku hulle daar ! Nou gaan die derde groep in die derde oorlog.

Vandag neem die boere hulle kinder Universiteit toe en hulle haal ons mense uit die werk uit. Mandela en die ander is tronk toe en hulle vrouens is nou soos weduwees. Party kinders is nou soos weeskinders omdat hulle pa's in die tronk is.

Ons UDF sê dat die apartheid is nog nie klaar nie, want die nuwe konstitusie sê dat die Kleurlinge en die Indiers gaan parlement toe; en dis maar een van die voorbeelde. Hulle doen hierdie ding net sodat die Indiers en Kleurlinge se kinders die vuurwapens kan opneem, as daar n geveg is, en hulle voorloop in die gevegte sodat hulle eerste doodgemaak word en die boere sal maar net agterna kom. Een voorbeeld hiervan is dat jy altyd, as jy van n myn-ramp hoor oor die radio, jy hoor dat daar 55 tot 200 swartmense beseer is teenoor 1 boer.

Deesdae verkkop hulle die erwe duur en bedrieg hulle eintlik die mense. Met die geld koop hulle vir hulle soldate klere, kos en vuurwapens en dan sê hulle nog dat die dinge het so verander. Wat ons sê is dat daar nog niks verander het nie, tensy hulle apartheid en "bantu education" wegneem en n "Department of Education" in die pel plaas. Hulle neem ook hulle kinders wat in die Universiteit moes gewees het, en ook die bestuurders wat by fabriek benodig word vir militêre opleiding. Hulle kies dan mense wat nie die kennis besit om so n pos te vul nie, mense soos Matlhabathe. Hulle moes eerder swartmense die poste gegee het wat die kennis besit. Die rede waarom hulle nie die swartes wat hulle B.A. graad het, die poste wil gee nie, is omdat hulle sê dat die swartes se B.A.-graad net so goed soos "second grade - equal to zero is, want hulle sal meer geld vra as die ander

Ons weet seker almal dat die myne onder Anglo American is. Hierdie myne het duisende werkers. Soms hoor jy dat die Anglo American sê dat hulle vir hulle mense huise gebou het, maar dan het hulle net 20 huise gebou. Hulle gaan PE toe en daar neem hulle n paar fotos van huise met n moderne styl. Die goeie fotos stuur hulle dan na die buiteland en sê dan aan die wêreld dat Anglo American vir sy mense huise gebou het, om hulle te bedrieg. Hulle bou net 20 huise, en waarin bly die ander ? Hulle bly in kompons en hostels. Nou waar is die mense se kinders dan ? Hulle kinders is daar in die dyne, in die gopse, daar waar nie skole is nie, daar i

Page 53 - after line 22.

#

BOERE - ONS MAAK DIE BOERE DOOD
SO HET THAMBO GESÊ, ONS MAAK DIE BOERE DOOD
GEEN REËL, ONS MAAK DIE BOERE DOOD
SO HET THAMBO GESÊ, ONS MAAK DIE BOERE DOOD
GEEN REËL, ONS MAAK DIE BOERE DOOD
SO HET THAMBO GESÊ, ONS MAAK DIE BOERE DOOD

(THIS SONG WAS STARTED BY THE SPEAKER).

nie sanitêre geriewe nie, hulle het nie seep nie, ook nie ver-
blyf nie.

In 1966 het Botha vir Mandela-hulle tronk toe gestuur saam met
Manang (foneties). Botha het toe gedink dat hulle die verkeerde
element uit gegrawe het met wortel en tak. Hulle het egter een
baie belangrike ding vergeet. Die vryheidsboom was nie n perske,
tamatie of appelboom nie, nee, dit was soos n turksvy, as jy
n blaar afkap en weggooi, dan groei dit wees as n nuwe plant !"
(Iemand in die gehoor skree "AMANDLA !" en die gehoor skree
"NGA WETHU !")

"Mense, vandag is ons hier, omdat daar tussen ons n saad vol
vryheidsgees is. Ons wag net vir die reën in die somer, en dan
sal jy sien hoe die saad groei en blom, hier tussen ons. Hierdie
vryheidsboom is glad nie dood nie, dit word met bloed natgelei,
bloed wat uit ons mense se liggame kom. Ons sê dat die dag gekom
het en die uitdaging is groot en sterk. Die geld wat ons reeds
betaal het vir ons vryheid is baie meer as dit wat agterstallig is.
Ons het 90 % al betaal en ons kort nie veel om 100 % te maak nie.
Wanneer ons 100 % betaal het, dan sal ons die vryheid oorneem.
As ons dan die vryheid gekry het, sal ons die boere n les leer !"

(Die gehoor sing toe n liedjie ; "MABURU" X 6 wat beteken -
baie boere.)

#

"Ons lees baie in die koerant van die UDF en dat ons UDF organisasi
die belangrikste organisasie is wat die apartheid beveg. Dit
is ons plig om die mens bewus te maak van die situasie. Ons het
ook organisasies wat ons steun soos die Huhudi Civic Association,
Hostel Committee en die Rent Committee.

Dit was ons nie die afgelope tyd in die koerante gelees het nie,
is baie belangrik, want die is sterker as Nelson Mandela se krag.
Ook sterker as die vorige leier se krag. Hulle word deur ons ver-
sterk, en dis deur ons wat hulle vertrous word in die gevangenis.

Ek is verplig om vir julle te vra om vir HUCA en die Youth organi-
sasies te steun, en as ek môre vir President Sizulu en Vader Gumede
vra om na Huhudi te kom, moet hulle kan sien dat baie mense die
organisasies versterk, en al die mense betrek. Ons soek nie mense
wat die boere steun nie, want as jy hulle van die organisasie inlig
sê hulle dat hulle nie die is wat belangstel in politiek nie. Dit
is die mense so wel as die boere wat ons pla.

Dis die mense wat die boere se organisasies steun. Die boere het
nie die krag as ons nie daar is nie. Die sterke sal hulle ry as hy
daar is, dag en nag. Hy dink nie as hy slaap nie. Ons is verplig
om ons mense hiervan in te lig. As ons saamstaan kan die boere
niks aan ons doen nie. Ons moet die mense organiseer, grootmense,
skoolkinders en die jeug wat werkloos is. Julle moet almal orga-
niseer, elkeen van julle. "AMANDLA!" (Die gehoor skree toe "NGA
WETHU !")

(Galeng kom aan die woord en bedank Terror vir sy toespraak).

Voorsitter : Hoffman GALENG :

"Comrade, ons bedank u. Die boere het twee spioene gestuur om ons te kom bang maak. Julle het ook geskrik en is baie bang. Hulle is nou nog hier tussen ons en hulle het ook gehoor, die pilare van die UDF het klaar gepraat. Die laaste spreker het gesê dat Botha se dag sal kom en dat hy dan hande viervoet sal kruip en net soos Nebukadneser gras sal vreet soos n bees. Wag maar, sy dag sal nog kom. Die mense wat hy gekies het as spioene moet ons maar net aanvaar. Die waarheid is egter dat ons vir niks meer sal vrees nie. Ek het julle verskeie kere al gesê dat ons die Gemeenskapsraad nie aanvaar nie. Hulle gaan selfs sover om in die nag soos katte rond te loop.

Julle weet ook dat HUCA sy pligte uitgevoer het, om briewe te skryf i.v.m. die verskuiwing en die hoër huishuur. UDF sal ook vir ons borgstaan. Mense, Botha is n hond. Hy is die honde se prinsipaal. Julle lees ook in die koerant dat daar gesê word dat UDF van die A.N.C. is. Ons is niks van die ANC nie, en ons ken nie die politiek nie. Dit wat ons wil mee wegdoen, is die apartheid. Ek wil net namens die Huhudi Gemeenskapsraad dankie sê aan HUCA, die manne van UDF en die Release Mandela Committee. Hulle het n boodskap gebring, waar hulle gevind het dat die bome reeds besig is om groen te word.

Ek is bly dat Comrade Terror belowe het dat hy vir ons President Gumede en ons Ouma kan bring, al kan sy niks sê nie, sal dit net goed wees om haar weer te sien. Ek wil ook die verteenwoordigers vanaf Kuruman vir hulle teenwoordigheid bedank. Dit sal julle eie skuld wees as julle die boodskappe afwater. Ons het gehoor dat Comrade Terror nie vloek nie en dat hy nie met sy vinger wys nie, ook het hy oor alles gepraat, terwyl ons geluister het. Ek weet nie of ons van hierdie bome se vrugte kan pluk nie, maar van Terror se woorde kan ons beslis gebruik maak. Mense, op die 28 ste Julie 1984 sal daar n groot byeenkoms wees van UDF te Kimberley. Die slimste vader van UDF sal ook teenwoordig wees. Vanaf Vryburg sal daar 4 busse gaan, vanaf Ganyesa 2, vanaf Kuruman 4, en vanaf Taung sal daar 3 gaan. Ons rig n versoek aan al die mense om self die boodskap daar te gaan aanhoor. Daar sal julle vir Boesak, ons grootste predikant hoor praat. Hulle moes hom uitgekies het as predikant van alle kerke en nie die mense wat na die buiteland gaan om die nuwe konstitusie te gaan verkoop nie.

Mense, ek wil graag comrade Terror se woorde herhaal, en vra dat die mense moet saanwerk, veral die jongmense. Ons sal hierdie vergadering afsluit met n gebed en ons sal vir Mnr. Maphage vra om vir ons voor te gaan met n gebed. Daarna sal ons die nasionale lied sing.

(Maphage het gebid, (die gebed was baie sag en kon nie gehoor word nie.) Daarna het Galeng gesê dat daar RMC kaartjies by Comrade Terror is en die mense wat belangstel kan hom na afloop van die vergadering kom sien. Daarna het almal "NKOSI SIKILELE E AFRIKA" gesing.)

(Die vergadering het om 17h30 begin verdaag.